







4

בודאי שאם נחם לו חמיו יתפאח. אבל אם ספק להם אם יתפאח אם לא שלא נחלל עליו את השבת. קמ"ל דלא אמרינן הכי והיינו כיון שהרופאים מסופקים היו בכלל פ"ב שדומה את השבת. דליכא למימר דמ"ש הר"ן ז"ל ספק להם היינו דליכא רופאים וספק לרוב ב"ח שאללו. דא"כ ספק לנו ה"ל למימר. דכל לשונו הוא לשון המדברים בעדם:

**ועיינינו** בנ"ו סק"ח נסתפן עובר חי מחללין עליו

לריכה לגופה. ולכאורה האלמות השן בעלמו היו כטעם לפרינו דהוי חולדות גזוז כדאמרינן ב"ד ז"ר ע"ב וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ט ה"ח. ולפ"ז לדעת הרמב"ן ז"ל שכתבתי שם אף שא"ל לכן חייב. אלא דזה אינו. דע"כ לא קאמר הרמב"ן ז"ל אלא דבזון לתקן העור או ליפות ח"ע ובזון בלריך ללמד ושער חשיבה מלאכה ה"ל. אבל הכא דא"ל לכן וגם אותו מקום שנוטל ממנו השן אינו אלא כמוליא את המוח לא

אין נכראים מכה. כנה מיהו מי שמשש כשיו (ג) ומטעם עליו להוילוי אומר לשמים להוילוי:

מכה של הלל א"צ אובד שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו

הקנה את השבת באין סכנה להאם ע"ש: והדבר מובאר בהרא"ם והר"ן ז"ל פ"ח דיומא. והובא במ"א סי' ש"ל סקט"ו. ומה שנסתפק עוד הפשיט ודו למעי אשה והרג העובר שבמעיה תקנה הדבר מובאר בחי' הרמב"ן ורשב"א ז"ל בדק"ז ע"א וז"ל אע"פ דהאי עובר ליה ב' בדידי' נשמה כיון דגידולו תלוי בנשמה אמו. העוקרו משם נוטל נשמתו ממש. ומה שהביא הא"ח בשם הנו"ל שנתספק ברודף אחר הערוה אם ניתן להלילו בנפשו בשבת. וכתב הא"ח דעמו דגם רבנן מודו דמסרה נפשה. וסוכרים דלפגמי' ג"כ קפדי. וא"כ הוי כרודף אחר חיבורו להרגו דפשיטא דניתן להלילו בנפשו אף תקנה בשבת ע"כ. וז"ל דרש"י ז"ל בדע"ג ע"א כתב בעבדה בה עבירה כבר אין מוליין אותו דהא הופגמא לה. וקרא אפגמי קפיד מוגלי בהני ולא בעבירות אחרות. וכ"ה דעת החוס' סם ד"ה ומה. וע"כ דרבנן לא ס"ל דמסרה נפשה לקטלא. דאל"כ אף שבעבדה בה עבירה ונפגמה אבתי הא מסרה נפשה לקטלא. אלא שיש לעיין למה לא פליג ר"י על הא דנעבדה בה עבירה ולכן א"ל דגם ר"י מודה דלא מהרה נפשה לקטלא אלא היכי דליכא פגם. אבל היכי דליכא פגם לא מסרה נפשה וא"ל דגם רבנן ס"ל הכי. ולעיקר הדין עברכ"י סי' של"ט ומוח"ב סם דניתן להלילו בנפשו אף בשבת. ומ"ש המ"ז עוד שם ספיקו של המ"ל בנרדף שהרג להמול ע"ח הר"ן ז"ל סהדרין דפ"ב ע"ב. ומה שנסתפק עוד ברודף אחר אחותו מזורח למ"ש לדעת רש"י ז"ל וחוס' הדבר פשוט דלכ"ע היכי דהופגמא וקאי לא מסרה נפשה. אלא שמדברי הרמב"ם ז"ל בה' רולח פ"א הי"ב משמע שמפרש בעבדה בה עבירה היינו דלאחר שעבר אין מוחיין אותו ע"ש בכ"מ: (ג) ומטעם עליו. כתב המ"א ז"ל שחלה ממנו כל גופו כמ"ש סי"ו והולאות שן מלאכה דאורייתא דהא חובל לרפואה חייב פ"ב. ולמ"ש בסו' שני' ס"ק ח' דאפשר דאף המ"א לא קאמר אלא דלא נקרא מקלקל. אבל אבתי הוי נושא"ל ח"כ ע"כ ז"ל דאף לדעת המ"א דס"ל כהמ"מ דאמירה לעב"ס בשבות מותר במטעם כמ"ש בסו' ש"ז סק"ו ובכ"ח ה"ק"ב. מ"מ אמירה לעב"ס במשא"ל חמור טע"י. אלא דפשט דברי המ"א בכ"ח משמע דס"ל דהוי

חשיבה נוש"ל דומיה דמ"ש הרמב"ן ז"ל בבכורות דחושב גלות מעוף לנריך שחיטה חשוב משא"ל. ועוד נראה דגזוז לא שייך אלא בדבר שהוא חוץ מגופו כגון שער ולפנין ויבלת. ואקוה לדבר מזה ח"ה בסו' ש"מ. ואי משום דהוי עוקר דבר מגידולו הנה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דק"ו ע"א וכו"כ הרמב"ן ז"ל שם בבכורות דבנע"ה אין בהם משום עוקר דבר מגידולו. אלא אפילו לדעת החוס' בבכורות כ"ה ע"א ר"ה ואמר דגם בנע"ה שייך עוקר דבר מגידולו. נראה דהיינו משום קולר כדעת הירושלמי ע"י במהרי"ט אלגזי וע' במ"א סי' ה"ל' כק"ו. וא"כ פשיטא דהוי כוומר ואינו לריך לעלים דלפי' לר"י פטור כמ"ש החוס' דע"ג ע"ב ד"ה ולריך:

**והנה** הע"ו סק"ח הקשה רמיו לענין מסייע ממס' שבת למס' מטות וע' בתו"י בהשמועות דר"ב ע"ב ובח"ל סי' פ"ב וראשון לכולם הוא הרישב"א ז"ל בחי' למס' תקנו מטות ד"ב ע"ב שחירך חירך אחד דלאו כל המסייעין שוין והחירך השני דהתם בלאו זכייב יש בו לאו. ולא בעינן סיוע אלא כדי שיהי' בו מעשה ללקות עליו ובמעשה כל דהו סגי להא ע"ב. וזה כחירך החו"י וכ"כ הנה"ך בסו' קל"ח וכן הסכמה אחרות:

**והנה** מסייע היינו זה יכול וזה אינו יכול ועל"ז ע"א (ועמ"א סקט"ז) ועי' תוס' סם ד"ה אומר מר דהאי אינו יכול אפילו בעל כח הרבה דמה לנו לכחו ורק שעתה עושה בחושן שלא יוכל לעשות כל המלאכה. וע"ש בד"ה אומר ר"י שכתבו דעבודתו כשירה משמע דאפילו פסולא דרבנן ליכא ח"כ לענין שבת נמי מנ"ל שיש בו איסורא דרבנן ע"כ. וטובא דמדבריהם דמוהר לכתחילה. וע"כ דלא דמי לזה עוקר וזה מניח דפטור אבל אסור כדאמרינן בריש מילתין. דהתם זה יכול וזה יכול אלא דכל חד עביד פלגא דמלאכה ערש"י ז"ל ד"ה זה מניח. אבל זה יכול וזה אינו יכול דהוי רק מסייע שאין בו ממש מותר לכתחילה. והא ראוי דע"ז עוקר וזה מניח בעינן קרא למטעם. וכן ע"ז יכול וזה יכול או שניהם אינם יטולי' כל חד כדאית' ל' סם בגמרא. ועל זה יכול וזה אינו יכול לא בעינן שום קרא לפטור שאינו יכול. וע"כ דגרע

דגרע מזה עוקר והגם דכשישראל ט' אומר לו התחוק יי' ע"א ובמ"א סי' ב' דבר איסור אסור יי' ע"ע. אבני עושה דבר המו שליטר שהמסייע אותו דבר בעלמו אין בו ממש ומ' וכ"ש כשהעב"ס במקום מלי' או ו' וכ"ש כשהעב"ס דמוהר ישראל לג' ואב"ש שהמסייע כמ"ש בסו' ש"ו ו' ושם ס"א כתב די תקנו עור ומסייע יי' ו' לכתו. ואמת דהת' הא מדרבנן ניהו ביטוב השמיעות. על החוס' בלי שו המ"מ פ"ב ה"ד דחולה שיה"ס לכל שעושין לו סכנה. בעינן דוקא שיש כגון לחסס חמין שאפשר לחמוזו ב' לחמוזו בנגידים ח' שאין במניעת דבני ע"י עב"ס עמ"א הותרה אלל פ"ג א ז"ל כתב ברפ"ב לא קאמר המ"מ סכנה מחללין אל לחולה או שהחולי שדומה שבת. ול בסק"ב דהתם לא לחולה וגם אין הר' שהביא דעת הר" וכו"כ הרב צו"ד ואין מחירין שום בהיתר כמו באי שימלא היתר מו

ספר גמרא ארז

הרג"ל ל' ארז אורשין גמרא צ"ח

**ציונים**  
שפתו שנוקבה. מו"כ  
אמר פרשה ו' חטיו  
החיצוניות שנפגמו.  
לעיל ל"ה ע"ה ל"ו ע"ה  
מו"כ עס כל המשנה:

ועי' לקמן: שפתו כו' כמ"כ כלליהו בכלל חרוך.  
ולא ידעמי למה לא כלל נמי חוטמו שנקב כו' וז"ל  
הרמב"ם בפ"ו ה"ה"א מה' ביאת מקדש. כל עטס  
שבגלי שנחך צו חרוך. הרי זה מוס. והוא בכלל חרוך  
האמור בצורה. ועיין משנה י':  
שנגממו. לשון הר"ב ימיוקו.  
דנגמס ממילא משמע ולא צדי  
אדם. אבל היכא דמנן גומס  
מפ' הר"ב כורת כמ"ש צמ"ד  
פ"צ דללאיס. ולי' הרמב"ם ככאן.  
נגממו. הוא [שנחמכו] וימיוקו  
וכו': והפנימיות שנעקרו.  
שהרי בעט שפומחמ פיה וזווחת.  
הן נראין חסרין. הרמב"ם פ"צ  
מה' אסורי מנבח:

חוטם, שהנקב נראה מנחון. אבל [אסן] אינו נראה אלא  
מבפנים כגון שניקבה ממיאה המולקת את החוטם, אינו  
מוס, שסמך הוא, ואין ילפינן מכלל ופרט וכלל דמומין  
שבגלוי צעינן: שנפגם. ויש צו חסרון: שנמדק. ואין  
צו חסרון. ושיעור פגימה, כדי  
שחמגור צה צפורן: שפתו.  
שורה חילונה של שפה, כלומר  
חודה החילון: חטיו החיצונות.  
השייט שנאלמע הפה: שנפגמו.  
נחסרו: נגממו. וימיוקו ולא נשאר  
מהם אלא רושם מועט ואין  
נולטות כמו שרגילין להיות:  
והפנימיות. שייט הגדולות  
שקורין משילא"ש שנעקרו  
לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא  
היו מוס: אין בודקין מן  
המתאימות ל:

ה חובבן. הנרחיק  
היו מוס דלא ה  
דחור לאיחטו: ע  
לחון ונראה על ש  
קדשים שיש צה  
שלמים. דלילו צכ  
אבל לא מן הפו  
הפרקים מעלה  
נחמן כל הונב:  
ראש הונב מפצי  
החלו למטה נקל  
ונשאר העטס מג  
מעלה ארוכה, הוא  
הוא: מפצי. נ  
(נראשית ל). פירוש  
הונב בקלחו לשח  
אחמ משחיהן עטס  
דחריא מלא א:  
של זכ רחוקות  
אצבע דהיינו  
ו אין לו ביציב  
אלא ביצה אחת  
אין לו שמי ציטס  
שני כסיקן וצינה ו  
אומר אם יש לו  
חנה קמח חס אין  
מוס. לא היא, דכ  
שמי ציטס. אבל או  
כמי שאין לו חלה ו  
צידוע לא אמרינן.

**שנוקבה כו'.** וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד  
שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני  
האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן  
האף אינו מוס. וחוטיו החיצונות. הן שני החוטים הבולטים  
בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה  
שפוחת בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות. והן  
הנה שקורא ר' חנינא מתאימות. מפני שהן מזדווגות ויש  
אומרים חוטיו שניו וחוטיו הפנימיות הטוונות. וכבר ידעת  
שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע. ונגממו. הוא שרזו ונימקו

**שנוקבה כו'.** וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד  
שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני  
האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן  
האף אינו מוס. וחוטיו החיצונות. הן שני החוטים הבולטים  
בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה  
שפוחת בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות. והן  
הנה שקורא ר' חנינא מתאימות. מפני שהן מזדווגות ויש  
אומרים חוטיו שניו וחוטיו הפנימיות הטוונות. וכבר ידעת  
שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע. ונגממו. הוא שרזו ונימקו

**שנוקבה כו'.** וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד  
שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני  
האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן  
האף אינו מוס. וחוטיו החיצונות. הן שני החוטים הבולטים  
בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה  
שפוחת בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות. והן  
הנה שקורא ר' חנינא מתאימות. מפני שהן מזדווגות ויש  
אומרים חוטיו שניו וחוטיו הפנימיות הטוונות. וכבר ידעת  
שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע. ונגממו. הוא שרזו ונימקו

**תוס' דעק"א**  
למאי דייק רש"י שנתנה  
חוק זמן בדיקתו הלא גם  
בנהנה (אמר זמן בדיקתו אי  
מין ולהבא יהי מומא) לא  
מדעל כיון דלא עלה  
הפדיון ולא נתפס המעוט  
בקרשה. ובהרמב"ם איחא  
נתנה מהפדיון אחר  
שנתיישבו מפרשותיו. וכזה  
גם כן קשה אמאי נקט  
דוקא הכי הלא הנימ בין  
נהנה בתוך הזמן בדיקת  
בין נהנה אח"כ. וגם  
שעיקר דמלתא אמאי לא  
נקט הסוגיא הנימ  
כששטו אם עלה אותו  
הפדיון או דלא עלה  
וצריך לפדותו מחדש.  
וצ"ע:

**הגר"א**  
ד משנה חטיו. כפישי  
המטיס שאין להמה  
טורה שייט למעה.  
ופי הר"ב א"ל שער  
דשיט שיעטו אפי כדס  
איו חלה מפני מראית עין  
(ועמס) ל"ו א' ד"ה  
(מה).

**שנוקבה כו'.** וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד  
שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני  
האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן  
האף אינו מוס. וחוטיו החיצונות. הן שני החוטים הבולטים  
בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה  
שפוחת בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות. והן  
הנה שקורא ר' חנינא מתאימות. מפני שהן מזדווגות ויש  
אומרים חוטיו שניו וחוטיו הפנימיות הטוונות. וכבר ידעת  
שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע. ונגממו. הוא שרזו ונימקו

**שנוקבה כו'.** וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד  
שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני  
האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן  
האף אינו מוס. וחוטיו החיצונות. הן שני החוטים הבולטים  
בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה  
שפוחת בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות. והן  
הנה שקורא ר' חנינא מתאימות. מפני שהן מזדווגות ויש  
אומרים חוטיו שניו וחוטיו הפנימיות הטוונות. וכבר ידעת  
שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע. ונגממו. הוא שרזו ונימקו

**ה נפגם החובבן או ע**  
העור התלוי בכורת  
הכיס מעיקרו אינו נ  
שאינו בולט בבהמ  
לחסרונה. ועי"ה. כ  
נפגם. ומה שאמר ג

לא היו מוס עכ"ל ז"ל  
דחור לאיחטו וכן היה  
והרא"ש ז"ל אמאי ה  
יכול ליעול לנפגם ומיה  
דלון זה מוס עובר כיו  
הובבן ע"כ. וכן אם נפ  
עלמו שנפגם לא היו  
קרע כ"ס שהצליס צו  
הצליס כרוחיס צכ"ס

**תפארת יעקב**  
פ"ו יצא לא א"ו וצ"ו כו'  
בדרך לא א"ו א"ו ז"ו כו'  
ואז"ל כו' ז"ל לנחמה,  
ועי' חזק ל"ה שטס הוא  
בדרך לא ז"ו א"ו וצ"ו  
בא"ד רבין פסק ושרי  
צ"ה. ח"כ הו"ל למחני  
יעקב קודם נסדק ופי  
הו"ל לומר כיון ההמה  
צעין יעקב כמלא כרטיה  
ח"כ היו אינן כותח טפי  
דשיעורן ככ"ס כמ"ש  
בעלמו.

**תפארת ישראל**  
שמתקין והולך. רק כמשנה א' נקט נפגם. מהנהך. לנחור. שאיש  
מהעור. לכן פסק ושרי ליה: ל"ב ליפסע: ל"ג ר"ל שייטס שבאלמע  
הפה שגראין לחון: ד' שנסבר מהן קלח ונפגמו: ז' שנסחבו  
סמוך לשרשם. ולא נשאר רק שורש השן ששקוע בצכר. שאינו מוגנה  
אומה כל כך כנפגמה: ז' שייטס שגומדות בפנימיות הפה. שאין  
נראהו רק בשעה שהבנהמה צועקת: ז"ל ע"ס שראן. אבל נפגמו או  
נגממו. לא הוה מוס: ז"ל הן השייטס הפנימיות שכל א' נראה  
כז' מחוברות יחד כחאומים. ומסס וזהלן אין בודקין בחסרון שייטס:  
ז"ל ר"ל אפילו המתאימות עממן שנעקרו אינן מוס. ואין הלכה

**תפארת ישראל**  
שמתקין והולך. רק כמשנה א' נקט נפגם. מהנהך. לנחור. שאיש  
מהעור. לכן פסק ושרי ליה: ל"ב ליפסע: ל"ג ר"ל שייטס שבאלמע  
הפה שגראין לחון: ד' שנסבר מהן קלח ונפגמו: ז' שנסחבו  
סמוך לשרשם. ולא נשאר רק שורש השן ששקוע בצכר. שאינו מוגנה  
אומה כל כך כנפגמה: ז' שייטס שגומדות בפנימיות הפה. שאין  
נראהו רק בשעה שהבנהמה צועקת: ז"ל ע"ס שראן. אבל נפגמו או  
נגממו. לא הוה מוס: ז"ל הן השייטס הפנימיות שכל א' נראה  
כז' מחוברות יחד כחאומים. ומסס וזהלן אין בודקין בחסרון שייטס:  
ז"ל ר"ל אפילו המתאימות עממן שנעקרו אינן מוס. ואין הלכה

**תפארת ישראל**  
שמתקין והולך. רק כמשנה א' נקט נפגם. מהנהך. לנחור. שאיש  
מהעור. לכן פסק ושרי ליה: ל"ב ליפסע: ל"ג ר"ל שייטס שבאלמע  
הפה שגראין לחון: ד' שנסבר מהן קלח ונפגמו: ז' שנסחבו  
סמוך לשרשם. ולא נשאר רק שורש השן ששקוע בצכר. שאינו מוגנה  
אומה כל כך כנפגמה: ז' שייטס שגומדות בפנימיות הפה. שאין  
נראהו רק בשעה שהבנהמה צועקת: ז"ל ע"ס שראן. אבל נפגמו או  
נגממו. לא הוה מוס: ז"ל הן השייטס הפנימיות שכל א' נראה  
כז' מחוברות יחד כחאומים. ומסס וזהלן אין בודקין בחסרון שייטס:  
ז"ל ר"ל אפילו המתאימות עממן שנעקרו אינן מוס. ואין הלכה

**תפארת ישראל**  
שמתקין והולך. רק כמשנה א' נקט נפגם. מהנהך. לנחור. שאיש  
מהעור. לכן פסק ושרי ליה: ל"ב ליפסע: ל"ג ר"ל שייטס שבאלמע  
הפה שגראין לחון: ד' שנסבר מהן קלח ונפגמו: ז' שנסחבו  
סמוך לשרשם. ולא נשאר רק שורש השן ששקוע בצכר. שאינו מוגנה  
אומה כל כך כנפגמה: ז' שייטס שגומדות בפנימיות הפה. שאין  
נראהו רק בשעה שהבנהמה צועקת: ז"ל ע"ס שראן. אבל נפגמו או  
נגממו. לא הוה מוס: ז"ל הן השייטס הפנימיות שכל א' נראה  
כז' מחוברות יחד כחאומים. ומסס וזהלן אין בודקין בחסרון שייטס:  
ז"ל ר"ל אפילו המתאימות עממן שנעקרו אינן מוס. ואין הלכה

**תפארת ישראל**  
שמתקין והולך. רק כמשנה א' נקט נפגם. מהנהך. לנחור. שאיש  
מהעור. לכן פסק ושרי ליה: ל"ב ליפסע: ל"ג ר"ל שייטס שבאלמע  
הפה שגראין לחון: ד' שנסבר מהן קלח ונפגמו: ז' שנסחבו  
סמוך לשרשם. ולא נשאר רק שורש השן ששקוע בצכר. שאינו מוגנה  
אומה כל כך כנפגמה: ז' שייטס שגומדות בפנימיות הפה. שאין  
נראהו רק בשעה שהבנהמה צועקת: ז"ל ע"ס שראן. אבל נפגמו או  
נגממו. לא הוה מוס: ז"ל הן השייטס הפנימיות שכל א' נראה  
כז' מחוברות יחד כחאומים. ומסס וזהלן אין בודקין בחסרון שייטס:  
ז"ל ר"ל אפילו המתאימות עממן שנעקרו אינן מוס. ואין הלכה

משנה זכר חנוך

**צינונים**  
 ד עיניו גדולות כשל  
 עגל מ"ד ע"ג מ"י  
 פ"ג מ"ה אוקיף מנח  
 ה"ג כמ"ג עשין ק"א  
 טור י"ד קימן ט"ט  
 גופו גדול מאיבריו  
 מ"י פ"ח מ"ה נילח  
 מקדש ה"ד: חוטמו  
 גדול מאיבריו מ"י טס  
 הלכס ו': כ"ש שאזניו  
 קטנות מ"י טס ה"ג:  
 ה שפתו העליונה  
 עורפת על התחונה.  
 מ"ד ע"ג לעיל מ"י ע"ג  
 מ"י פ"ח מ"ה נילח  
 מקדש ה"ח: ושגשורו  
 שיניו פסול מ"י טס  
 ה"י: דדיו שובבין  
 כשל אשה מ"ד ע"ג  
 מ"י פ"ח מ"ה נילח  
 מקדש ה"ט: נכפה  
 מ"י טס ה"ט:ו

הסוה צורעו אהרן [ואין צו מוס] הו כהן ויעזוב. שאינו  
 שוה לא יעבוד. ולאו הנא מכלל עשה עשה. ע"כ.  
 ומשמע דגראם צהדיא בגמרא. לעובר בעשה: ד עיניו  
 גדולות כשל עגל בו. וע"ג דצנחמה לא הוה מומא  
 כשמהיהן שוות. כמ"ס בפרק  
 דלעיל משנה י'. הכא משום  
 שאינו שוה צורעו של אהרן.  
 מפסל אף בשמהיהן שווין. גמרא  
 פ"ק דף ג': איזהו צמט.  
 אימנהו דוכמי דמנאי דסיים  
 פתח. וכמ"ס ברפ"ק דשבת:  
 שאזניו קטנות. אעפ"י שמהיהן  
 קטנות דומיא דעיניו. ו"ל  
 הרמב"ם פרק ח' מהלכות צ"מ  
 מי ששתי אזניו קטנות הרבה  
 ומי ששתי אזניו נפוחות דומות  
 לספוג: דומות. לספוג. לשון  
 הר"ב שכוונתו וסמומתו. וכן  
 לשון רש"י. שהספוג והוא אמר  
 היס כמ"ס הרמב"ם כאן ופ"ה

והמומין שהן מפני מראית העין, אם עבר ועצד אינו  
 לוקה, ואין לר"ך לומר שאין עבודתו מחוללת:  
 ד גופו גדול מאבריו. שיעור גופו גדול מן הראוי לפי  
 שיעור שאר אבריו כגון ידיו ורגליו ושוקיו: חוטמו  
 גדול. שיעור החוטם כשיעור  
 אצבע קטנה של ידו. ואם היה  
 ארוך מכן, או קצר מכן, הרי זה  
 מום: דומות לספוג. שכוונת  
 וסמומת: ה דדיו שובבים.  
 גדולים עד שנראים שוכנים כדדי  
 אשה: נכפה. נופל מחמת חולי:  
 אפילו אחת לימים. שאינו נופל  
 חזיר אלא פעם אחת לזמן  
 קטנות. והצמם, שאזניו דומות  
 לספוג: ה שפתו העליונה  
 והתחתונה עורפת על התחונה,  
 שניו, פסול, מפני מראית העין וד"ו שובבים כשל  
 אשה, ב"רסו צכה"ד, טבורו יוצא, נכפה אפלו אחת

מרוצה: רוח  
 השמורה הגזרה  
 המאושבן. שכי  
 לארכובה. צין טו  
 ובעל גבר. צעו  
 הגיד שלו ונעשה  
 לארכובותיו: ש  
 שנימוחו ציליו:  
 ועל ידי כן  
 שמראיו חשוב  
 ואע"פ שאינו טו  
 מרות אשך, מר  
 צבאים משמתי  
 הדין לא פליגי,  
 מודה צמוס שמ  
 מוס. ולא נחלקו  
 מקרא, ומשמעו  
 צנייהו: ר המ

**שינויי נוסחאות**  
 ד (חוטמו בו קטן  
 מאבריו). כמ"ס לילח  
 כ"ו נעעות. הצמם  
 והצמט. נמשכ"ס הצומם  
 והצמט וכן נמשך והנה  
 נשע"מ. כמ"ס הצמם  
 והצמט וכן נמשך.  
 כמ"ס נכס ט"א  
 הצמט והצמט וע"כ  
 אלו י"א. איזהו צמט  
 בו והצמט. כמ"ס  
 איזהו צמט כל שאזניו  
 קטנות צמט כל. וכ"ה  
 כל. גם נמשכ"ס וכן  
 נמשך. כמ"ס. הצמט.  
 ה והתחתונה עורפת.  
 נמשכ"ס התחונה. ונמשכ"ס  
 שניו. נמשכ"ס ושגשורו.  
 והנה כמ"ס כלפינו.  
 דדיו נמשכ"ס דדיו.

לצבות [משנה ט"ו] כששאלת מיס היא מתנפחת ונקביה מתרחצת וכשצונצין אותה ומוציאין ממנה מה ששאלה.  
 היא מתיבשת ונכזבת וכל נקביה נעשים לרים. וישר צעני רש"י לפרש שדומות לספוג כשמתרופקת שאי היא צעניה.  
 אבל הרמב"ם כתב נפוחות דומות לספוג. כמ"ס לעיל צמטו. דהיינו כשהיא מליאה ממנה ששאלה דהשתא הו כמ  
 היפך מאזניו קטנות. וכן ראיתי בערוך ערך צמט שכתב דומות לספוג שאזניו גדולות מקובלות ביתד: ה שפתו  
 העליונה עורפת בו. ואפילו אין צו עלם משא"כ צנחמה. כמ"ס הר"ב פרק דלעיל משנה ט'. ושם בגמרא משום  
 דהו ככלל שאינו שוה צורעו של אהרן. וילח מזה. דהא דמנן לקמן מפני מראית העין לא קאי אלא אשגטלו שני  
 בלצד: ברסו צכה. לשון לצבות צמן. והרמב"ם בחבורו העתיק כריסו עבה. אבל בפירושו כתב כריסו צנה שצטנו  
 גדולה עד שהיא בולטת ואפשר שהוא ט"ס בחבורו ו"ל צנה: טבורו יוצא. לשון הרמב"ם רוב בני אדם מקוס

**פירוש המשניות להרמב"ם**  
 העולה כדירנו מזה שצריך להיות אברי גופו משעורים כשיעור  
 הראוי לשיעור גופו קצתם אל קצתם ושיעור חוטמו אמרו  
 שהוא כשיעור אצבע קטן שבידו לפי שחוטמו הוהו באבריו  
 הוא כאורך אצבע קטנה של יד ואם היה ארוך מכן או קצר  
 מכן הרי זה מום וכבר נחבאר בספרא שאם נעשה כחוטם  
 חטוטרות או שום עורת או השמטת קצהו שהוא מום. וספוג.  
 צמר הים והוא הידוע בסוג וכבר פירשנו זה פעמים:  
 ה שפתו העליונה עורפת על התחתונה בו. כריסו צכה.  
 שטטנו גדולה עד שהיא בולטת ורוב בני אדם מקוס טבורם  
 דומה לגומא בשטח הגוף ויש מהן שטבורן בולט על שטח  
 הגוף דומה לילבת וזה שנקרא טבורם יוצא הוא מום. נכפה.  
 ידוע ונקרא כך לפי שמתחפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע.

לחמוז חקר אשך  
 קרא אשך לשון  
 הר"ב לילח צני  
 מהצ"מ: שרוד  
 היא: שמראיו  
 פירש"י גורעים  
 ועמ"ס צוה צמו  
 והעיקל (\*). והקיל  
 (ד"ר ד"ר וחקיקה.

**ראשון לצינון**  
 ד במשנה הצמם והצמט.  
 גרמא הענון עורפת  
 והלימס אזה הלימס  
 שאזניו קטנות זימם שאינו  
 בו. ע"י ילימ"ס (נש הר"ב  
 ד"ה חוטמו בו כשיעורו  
 אצבע קטנה וכו'.  
 רש"י לא פירש כן כסוגיא  
 ע"ש וע' ג"ק שמהם על  
 הר"ב דלפי פירושו לא  
 הו"ל למקט צממתי  
 מחבריו. ולפני דנקט  
 מחבריו דבר אצבע קטנה  
 שנגמ' טס י"א מאבריו  
 דהיינו שהיא דומה לא'  
 מאבריו אז משערים צו  
 אבל אם האצבע קטנה  
 ארוך ביותר או קצר ביותר  
 אין משערים צו:

מי שנפלו שער עפעפיו ועל זה אמר שהוא פסול מפני מראית  
 העין כשישאר מן השער שום דבר לצד עיקרו אבל אם לא  
 נשאר רושם לשער כל עיקרו או שער העפעפים הרבה מאד  
 ודווקא זה לזה הרי אלו שני מומים גדולים וכן אמרו בכרייתא  
 הלופן והחומר ואמרו בגמרא דלופן דנפשי ידפי תימר שתמו  
 ויפיה ויפיה הם ריסי העין וההפרש שיש בין המומין שכוללים  
 האדם והבהמה וכן המומין המיוחדים לאדם והמומין  
 שנאסר להם משום מראית העין הוא זה שכל מי שיש בו מום  
 מהמומין הכוללין אדם ובהמה אם עבר חלל עבודתו ומי שיש  
 בו מום מן המיוחדים לאדם לא חלל עבודתו אבל הוא לוקה ומי  
 שהוא פסול מפני מראית העין לא חלל ואינו לוקה ואפי' עבר  
 ועבר: ד עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אוזו בו.

**מלאכת שלמה**  
 שאזניו קטנות זימם שאינו דומות לספוג פי גדולות מקובלות ביתד  
 מנח אף הלימס פי שאזניו מלויזות לו למטה ע"כ ולפי רש"י ו"ל  
 דגריס צממתי והלימס בגמרא גריסין מנח אף הלימס דהיינו שאזניו  
 ארוכות מאלד ונפלו עד למטה וחנא נקט צממתי לפרושי צמאי  
 דקליק מנייה: ה שפתו העליונה וכו'. כפירקין דלעיל וכמו  
 שפי רעו"ל טס כפירקין דלעיל סי' ט': ושניטלו שניו וכו'.  
 צמוס' ר"פ על אלו מומין: טבורו יוצא. כ"ל.

רוח קצרות. מי  
 כלשון ערב מן  
 השחורה כל כן  
 ומאושבן. הוא  
 לארככותיו ואין ז  
 מרות אשך או ש  
 מורסא הכל מום.  
 גובר על משקל ג  
 (יחזקאל כו טו) ו

**נימוקי הגרי"ב**  
 פ"ד ר"ב ד"ה חוטמו  
 גדול. כ"צ זה פי  
 הרמב"ם אבל רש"י פי  
 טס בגמרא ד"ה האצבע  
 קטנה אם חוטמו גדול  
 לפי שכל אבריו יותר  
 מדלי כשעור רוחב אצבע

צמחונה השער צריסי עין יותר מדלי. פסול: כו ואע"ג דצנחמה  
 צענייהן שוות. אפילו כעגל או כחזו אינו מום נכעל פי מ"י עכ"פ  
 בלדס מדלינו שוה לכל זרע אהרן. הוה מום. ושלשה דינין חלוקים  
 צמומין (א) המומין השוים בלדס ובצנחמה. כהן שעמד בתן לוקה  
 ועבודתו מחוללת. (ב) והמומין היחידין בלדס ובצנחמה. אם עמד  
 לוקה. ועבודתו כשרה. (ג) והמומין הפסולין רק משום מראית עין.  
 עבדתו כשרה ואינו לוקה: כח ר"ל גופו גדול יותר משיעור הראוי

**תפארת ישראל**  
 למדח רגליו ושוקיו: כט דשיעור ארוך החוטם כאורך אצבע קטנה  
 של אותו אדם. ובארוך או קצר יותר מזה. פסול: ל שהן גדולות  
 עבות ונפוחות כספוג: לא משא"כ צנחמה לרין שהיה הלח גופיה  
 ארוך מחמון מעלין או איפכא נכפ"י מ"י וצ"י: לב ואע"ג דלעיל  
 (פ"ו מ"ד) צנחמה אפילו רק נפגמו או נגממו השמיים פסול. המס  
 צנחמה דרבה לפתוח פיה כשנחמת. ונראה אז החקרין וצ"י כמ"ס  
 [ס"ג] דג' שמדוללות למטה ושפוחות על הגוף. ד"ר ר"ל ע"ה

ציומר: לה ר"ל  
 רחוקים: לו שנצע  
 מגיע לנרכיו: לח  
 צ' צילוס צ"י כסין.  
 צ"ה א' צנעלפי צ"ד.  
 שוה לצנחמה צממתי  
 אשך שכתב בחורה  
 שנעשו ציליו רוח ר

שנינו זכר חנוך

# אבני הלכות בראכת שו"ת סימן קכט אופה שבת נזך סה 189

אם מחויב המזבח משום גזוז וכל הדברים שהביא הכל מובא באגלי על. רק אחת הביא מסורי והב שלדך לזוהר בעור שלא יסיר ממנו דאדם הוא כקרקע. מכלל דרך משום קולר חייב ולא משום גזוז. ועל כן העלה דתלוי באם דיו כניפו לגבי טומאת מת. הכא נמי לא חשיב גזוז עד כאן דבריו:

**ב) אף:** אם כן למה יחשב קולר. הלא החיך מן הקרקע עמנו לא חשיב קולר. הכא נמי כיון דהטור גופו. וגוף הכלל דתלוי אם דיו כניפו לגבי טומאת מת טוב הוא. אך עדיין אינו מיושב הקיטוי [השקטיהי באגלי על סק"ב אות ח' אהא דהמלניע (פ"ד): ז'ין של עור שלא פירשו רובן הוטלן בכלי חייב חטאת ומבואר דיש גזירה בעור. וקשה ממפשיש דמוכה מחוס' מחילתין (דף ק"י) דאין בהפשט משום גזוז. ומאי שאל מהא דל'ינן]. ללישנא קמא דעולא (דף נ"ה). דבר הורה עור האדם טהור. ואף שהרמב"ם פסק כלישנא בתרא. ודאי רמב"ם בשיטת ר"ף רבו שכתב הרא"ש צ"ח קמא (ס"ו) שדרך ר"ף לפסוק כלישנא בתרא. וגם הרמב"ם עלמו פרק ד' מהלכות ביאת המקדש הלכה י"ג כתב בהספד משנה דפסק דפטור הואיל ולישנא בתרא הוא. והכא נמי פסק עור אדם דוקא עבדו טהור מן התורה הואיל ולישנא בתרא הכי סבירא להו. ממיילא מוכן דלריב"א גם הכא הוה ל"י עור אדם מן התורה טהור. ותקשי לדודי' ממפשיט. ואף לרמב"ם נר"ך ליישב ללישנא קמא:

**ג) ובאמת:** הקו' מליזין של עור שמייב עליהם משום גזוז יש ליישב. משום שלזין אלו פורשים לאחר שגדל עור תחתיהם והיוין לזין אלו חוץ מגופם. אבל בעלמא עור היינו גופו. כפרט למה דקיימא לן הגלודה ערפה דחשיב הטור גופו:

**ד) ובבירא:** שכתב השיטה מקובלת כתובות (דף ה' ה'): דיבור המתחיל דם מפקד פקיד דיש בו משום גזוז. ולכאורה קשה על זה מהא דיליף ר' שמעון ממילה מקלקל בחבורה חייב. אימא דבגזוז חידשה תורה מקלקל חייב ולא בחובל. ונראה דודאי חומך מגוף בעל חי לאו היינו גזוז. ואף אם תמאז לומר חומך עור חייב דלא חשיב גוף הבעל חי. עור המילה בשר הוא. ואף הטור שטל גביו בטל אל הבשר ולא שייך בזה גזוז. אך לפי שטורת אדם ישראלי שיהי' מהול ועור המילה מותרות הוא. וכן הוא לשון המדרש בפסוק התהלך לפני והי' תמים. מה התורה אין בה פסולה רק עוקלה לבר העביר אותו ובעל המום. כך אמר הקב"ה לאברהם אין כך פסולה אלא הערלה העביר אותו ובעל המום על כן הוי גזוז. אך כל זה מלך המלכה. אבל מלך הטבע כבר כתבו הטבעים לורך הערלה. ועל כרחק ר' שמעון דחשיב ל"י מקלקל ולא חזיל בתר המלכה לא חשיב גזוז דגופי' הוא. אך למה שפסק הרמב"ם מקלקל בחבורה פטור. דמילה חשיב תיקון דאוליין בתר המלכה. הוא הדין דחשיב גזוז דכלא הערלה האדם שלם והערלה מותרות ולר"ך לגזוז:

משכחת לה שיהי' תחום של העיסה במקום תחום של מים ומלח הי' גם העיסה אסור להוליא ולהגיל הרי הוא שזה באיסור והיטור ואף לרבנן לא בטל:

**ה) אף:** דמי כי אוכלא לדנא. דגבי ביטול היטר דבר המבוטל כבר משום שאינו מבוטל עוד ואינו עושה פעולה ביטול. אבל בתחומין הרי הפעולה אחת. ההולאה ממקום זה למקום זה. ולזה שכתב הרומה מותר. ולזה שחזן מהרומה אסור. הרי חלקין באיסור והיטר. והוא חלוק זה מזה ככל איסור והיטר שבשטרס. אך בתחומין הוא מן הדברים שאסור לזה ומותר לזה. עיין גיטין ר"ש המגרש גבי ארבעה זקנים:

**ו) ומה:** שכתב עור דבתחומין גם כן האיסור על המזינא חוץ לתחום לא על החפץ. ליתא דבתחומין האיסור משום שהחפץ קנה שטיה והאיסור על החפץ. וכבר נתבאר זה במלכת מורש ס"ק י"ב אות י"ב י"ג יעוין סס:

**ז) בזה:** שכתב בשאלה שכל לפניו כמה שנהגין ששופיין מים מצטלים שגלעטנו לגמרי בחוץ מים רותמין שיהי' שיהי' אינם לוננים לגמרי ושוב מתמזין אותם בהכרעת רמ"א דכלא נלטין לגמרי אין בו ביטול אחר ביטול. וכתב מעלתו דודאי אין היטר בהמים שגלעטנו לגמרי משום שהתמו קלת דאין היטר אלא בשעדיין חס מחמת הביטול הראשון. [אמת אמר וכן כתב בחי' ר' עקיבא וכן באגלי על בהשמות לס"ק י"ד דיבור המתחיל ולפ"ז]. כמלא עדיין עושה איסור כמה שמבטל המים שגלעטנו רק אם הם מועטין יש להטיר משום ביטול. ואף דהוי דבר שיש לו חמירין. בדרבנן נאמך על הפוסקים אין ביטול אחר ביטול אפילו בגלעטן לגמרי. אך מוספק לפי דבריו דאין בזה ביטול. הנה יש בזה עוד טעם דלא שייך בזה היטר משום ביטול דדומה לעומתה משא דאין מותר משום ביטול שהרי משא את כולו. והכא נמי מחמת את כולם ואין להקל בזה:

## סימן קכ

לר' מרדכי ניסן ג"י.

**אשר:** כחבתי כסיק ליה דביטול שלא בגידולי קרקע ילפיין ממין דכתיב אשר אשר האשו אפו. והקשה מדברי הספורט התמוהים אין אחריות דברי ספורט התמוהים עלי כפרט שצנמרא דרשו אל ילא איש ממקומו ללאה בכלי ללקט המן משמע שלקטתה עלמה אינה מלאכה: דברי הדו"ש הק' אברהם.

## סימן קכא

מלאכת גזוז.

ב"ה א' אחיק י"ט למב"י סתרו דפ"ק.

שוכ"ט לכבוד ירדני הרב הגאון הגדול המפורסם בתורת ד' פטל קק"ת מו"ה יואב יהושע נ"י.

**א) הבבחהתי:** להשיב על מכתבו בענין גזוז. והנה ראשית דבריו בענין עור

**7) ובענין:** הנוטל שן אם יחשב גזוז. יש לשיין דכפרק ו' דבכורות משנה ד' שנים שנטלו מבהמה הוי' מום. אם כן יש לומר גופי' הוא ולא הוי גזוז. אך פרק ו' משנה ה' גבי אדם נטלו שיניו פטול רק משום מראית עיני' אבל מום לא הוי' וסתרי אהדרי. ואני פרשתי משום דבגלות שיניו גופלים. וכוון דזקן באדם כשר ואז הוא בלא שינים והוי' אדם שלם. נס

**ע** (י) כן נראה לפרש דהנה בתוס' ר"ד לשבת (דף קכ"א:) בזה דכתב על הפתילה חשיב מלאכה שאינה לריכה לגופה פירש משום שהמלאכה הכיבוי והוא אין לרדך למקום הכבוי שדבר מיעוט הוא ואינו חס עליו. רק לכל הפתילה והרי אין לרדך למקום המלאכה. ושוחט אף שאין לרדך למקום שחיטה הרי טועל נשמה מכל הבהמה והמלאכה בכל הבהמה. אבל כיבוי הא אין המלאכה רק במקום הכבוי:

**יא) והנה** כבר בארנו במקום אחר כמה שאסור להוליך אוכל נפש חוץ לתחום ביום טוב. אף דבגוף אוכל נפש אין מחלקין בין אפשר מערב יום טוב ללא אפשר מערב יום טוב ולעולם מותר. אך דעה שהמורה מלאכת אוכל נפש ביום טוב לאו דמחמת יום טוב דוחה. דאינו אוכל בשעת המלאכה. אך דמלאכת מחשבת אסרה תורה. וכסוף מחשבתו לאכילה יום טוב נקראת מלאכת אוכל נפש דיום טוב. כי הוא מלאכה מחמת סוף מחשבתו לאכילה יום טוב. [מלאכת מחשבת היינו סוף מחשבתו כמו שכתבו תוס' שבת (דף ק"ו) דיבור המתחיל מה לי. דמוליא מרא לחפור צי לקבור את המת חשיב מלאכה שאינה לריכה לגופה]. אבל תחומין דלאו מלאכה הוא ולא תליא במחשבת. הרי האיסור בפני עצמו והאוכל נפש בפני עצמו ואסור:

**יב) ורפי** זה החולש נוטות במקום שחיטה. כדי שיוכל לשחוט השוף לא יחשב מלאכת מחשבת מלך מחשבתו לאכילה כל השוף דמלך זה הוא מלאכה שאינה לריכה לגופה שהמלאכה רק במקום הלישה שחולש. ופעין דברי תוס' ר"ד הג"ל. רק דחשיב לרדך לגופה מחמת שרדך למקום שחיטה לשחוט סם. דחולש נוטות ורדך למקום הנוטות חשיב לרדך לגופה כדברי רמב"ן בנטול לפרטים. ואם כן לא היו מלאכת מחשבת גוף אוכל נפש. רק מלאכת מחשבת מכשירי אוכל נפש. שהרי אינו מלאכת מחשבת מלך תיקון השוף שהי' ראוי לשחיטה. דזה הוא מלאכה שאינה לריכה לגופה כדברי תוס' ר"ד. רק דהוי מלאכת מחשבת מלך המקום שחיטה שהוא מכשירי כל השוף והוא מכשירי אוכל נפש. וכיון שאפשר מאתמול אסור. ואף שמתקן עכשיו כל השוף לשחיטה והשוף גוף אוכל נפש. כיון שאינו משום זה מלאכת מחשבת. אינה נקראת מלאכת אוכל נפש ואסור כמו תחומין. משום דלא תליא במחשבת. והאיסור בפני עצמו והאוכל נפש עצמו. הבא נמי האיסור בפני עצמו והלישה. ומחשבת מכשירי אוכל נפש שאפשר מאתמול אסור. ותיקון השוף שהוא אוכל נפש בפני עצמו כיון דלא הוי מלאכת מחשבת מחמת תיקון השוף ("):

**יג) ובוזה** יתפרש דברי הרא"ש התמוהים שהביא רא"י כמה שאסור להוליך בהמה חוץ לתחום כדי לשחטה. ולכאורה פשט דבריו שהביא רא"י דקודם שחיטה לא נקראת אוכל נפש. והוא הימה. דאנו שרית מותר

גם בילדותו כשר בנה שיטם. מה שאין כן בבהמה דוקן יותר על שלש שנים פסולין לנובת ואין מקריבין רק קמטים. ואז כולם בעלי שינים וכשנטלו היו מוס. ועל כן יש לומר בשניים דאדם. הואיל ווקנים אין להם. לא חשיב גופו. וגם הוא נוטח שנטול בלעדס. על כן חשיב גוזה. והמגן אברהם סימן שכ"ח סק"ג שחייב משום חובל לרפואה. יש לומר דהוה"ך משום דלרפואה. דאם לא כן הי' מקלקל. וכל שכן לשחיט תוס' מלאכה שאין לריכה לגופה גם בגוזה פטור. אמונם נראה דתליא במחלוקת. דלרמב"ם דסובר אף יבלת למה בכלי אין בו משום גוזה מן המורה ופרשתי באגלי על דסבירא לי' גוזה היינו מן העור דייקא. והבא נמי כיון שאינו חולש מן העור לא הוי גוזה מן המורה:

**יד) מה** שהקשה במוה"ך עבור מתינוק יתחייב משום גוזה. לא קשה מידי. דלרמב"ם אין צבצר משום גוזה. ולתוס' כל שכלו גדוליו אין בהם משום גוזה. והטור והמתינוק שניהם גדולי האם. ובלדה נפסק הגידול הוי. ומהמתינוק לא הי' לטור שום גידול. ואף לרמב"ם דמחייב בגוזה מחמת אף שכלו גדוליו. בזה שלא הי' לו מעולם שום גידול. יש לומר גם רמב"ם מורה דאפילו מעור לא הוי גוזה. כל שכן בזה דאינו אלא מבשר:

**טו) מה** שכתב אף למאן דאמר החולש מחמת חייב יש לומר דוקא היכי שרדך לגייה אבל באין לרדך אין גיזה בלכולין. כוונתי דבאין לרדך לגייה דמכל מקום חשיב לרדך לגופו. משום דחשיב גיזה בלא שנוזין ממנו. לא בגיזה לבד. ובאמת גם אפי' כן כתבתי באגלי טל ס"ק י"ד דיבור המתחיל עוד. אך באמת שכתתי אז דברי עצמי במלאכת זורה סק"א אות ואזי בהגיה:

**טז) ואישר** שאל לכאור לו דברי רמב"ן בכורות כמה שכתב שמומר לתלוש הנוטות קודם שחיטה ללורך שחיטה כיון דאפו לדמות לאחר שחיטה. דחייב גוזה אפילו לאחר שחיטה. וחייב קולר שיהי' רק קודם שחיטה ליכא צבעל חי. ועל זה הוקשה לו דעל כרחק סבירא לי' לרמב"ן תלושות נוטות קודם שחיטה חשיב גוף אוכל נפש. דאי מכשירין מה יועיל מה שסופו לדמות. ועל כרחק דחשיב גוף אוכל נפש. ואם כן אפילו הי' בו חייב קולר שאינו לאחר שחיטה. הא בלכול נפש אין נפקא מינה אם אפשר לעשות בלא מלאכה. והביא דברי הפרי מגדים אשר אין אחריותם עלינו. אך אמת הדבר שהרי הותר ברירה ביום טוב לאחר זמן אף שאפשר לבדור סו"ך לאכילה דאף בשבת לאו מלאכה הוא:

**טז) תחילה** נבאר דברי הרא"ש דהוי מכשירי אוכל נפש שאפשר מערב יום טוב. ולכאורה הפי' דקודם שחיטה עדיין אינו אוכל על כן חשיב מכשירין. אך אי אפשר לומר כן שהרי מוליכין בהמה אלא סבין ועבד אף שאפשר מערב יום טוב:

**טז) הדגדה** ולכאורה יקשה על זה מהא דמוליכין סבין אלא בהמה ביום טוב ולכאורה קשה דהוי מכשירין. וכיון שאפשר מערב יום טוב יאסור. אך יש ליישב כיון שאין תיקון בגוף הסבין רק מה שמתקרב אל הבהמה לשחטה. ותיקון זה יש גם בבהמה שמתקרבת אל הסבין חשיב גוף אוכל נפש. אך להג"ל יקשה דמדד תיקון הבהמה הא הוי מלאכה שאינה לריכה לגופה שמלאכה בסבין ותיקון בבהמה. ולא הוי מלאכת מחשבת רק מלך תיקון הסבין שמתקרבת אל הבהמה והוי מכשירין. על כן לרדך לומר דהולאת סבין מרשות לרישות לא חשיב אפשר מאתמול דאפשר יעורך לסבין קודם-הולאה-ברשות-הראשון:

**עוד** יש לעיין דלפי מה שכתבתי דכשאינו מלאכת מחשבת משום האוכל נפש דיום טוב אינו בכלל היתר אוכל נפש. מהא



ידיו לפיו ליטול את השן מ"מ מותר משום דהוה רק מסייע ואין בו ממשוישו. ויש מהגדולים שבאמת חלקו על דין זה, מטעם זה דסיוע שמקודם לא הותרה כלל אלא בשעת מעשה [ע"ז סק"א], ונדחו דבריו מכמה גדולים [אליה דנה סק"ד ומוספת שנה סק"ה, וכן כנה הש"ך צ"ד ונקודות הספק סימן קל"ח (ע"ז סק"ב) וכ"כ בשם הרע"ב והרמ"ב]:

ג (א) **כא אמרו חז"ל** [ע"ז כח] כל מכה שהיא בחלל הגוף, שנתקלקל אחד מן האיברים הפנימים מחמת מכה שיש בו או מחמת בועא [מגיד משנה פ"ג ה"ה] והוא מן השפחים ולפנים, בין בפיו בין במעיו בין בכבדו בין בטחולו או בשאר מקומות שבהלל הגוף, הרי זה חולה שיש בו סכנה, וא"צ אומד שחוליו כבד הוא, לפיכך מחללין עליו את השבת מיד בלא אומד [רמב"ם פ"ג ה"ה]. ומנין ידענו שיש שם מכה, דאם יש רופא שאומר כן הרי א"צ סימנין דכבר נתבאר דאם רק הרופא אומר שהוא חולה מסוכן מחללין עליו שבת ואין על הרופא להגיד אם יש שם מכה, אלא דאיירי גם בלא רופא ושעל זה אמרנו דא"צ אומד, וא"כ מניין ידענו זה, אך מהכאב של החולה ויסודין שמרגיש מאחד מאיברים הפנימים משערין שיש שם מכה [ולפי מ"ש אין מסולקת בין הפוסקים, ועיין צ"י וצ"ח פ"ג ומג"א סק"ב, ואינו מוכן ע"ש ודו"ק]:

**74 כב וכן השינים** עצמן, דבסתם כאב אינו אלא מיחוש בעלמא ואסור לעשות שום דבר כמו שנתבאר, אבל אם הכאב חזק מאד עד שמוזה נחלה כל גופו אע"פ שלא נפל למשכב זהו חולה של סכנה. וכן אם חלה מקום מושב השינים שקורין יאסלע"ס והכאב חזק מאד עד שנחלה כל גופו וכמ"ש, הוי מכה של חלל ומחללין את השבת, וכ"ש מחלה

שנקראת בגמרא [סס] צפידנא שמתחלת כפה וגומרת בכני מעים, והסימן כשנותן דבר לתוך פיו יוצא דם מבין השינים, והיא מחלה המסוכנת:

**כג וכבר** נתבאר דמיחוש בעלמא אינו כלום, וזה שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' מיהו מי שחושש בשיניו ומצטער עליו להוציאו אומר לאינו יהודי להוציאו עכ"ל, זהו כשעל ידי הכאב נחלה כל הגוף [מג"א סק"ג], ומ"מ אינו בגדר סכנה כגון שאין הכאב חזק מאד [וינו כאין בו סכנה דמותר ע"י אינו יהודי אבל לא ע"י ישראל, דעקירת שן הוה אב מלאכה דעוקר דבר מגידולו. ויש שאוסר גם ע"י אינו יהודי מפני שהוא צריך לפתוח פיו והוה מסייע, וכבר כתבנו בסעיף כ' שאינו כן ומותר ע"ש]:

**כד וכ"כ** מכה של חלל א"צ אומד כמ"ש, ד ואפילו אין שם בקיאים, ואפילו אין החולה אומר כלום, ואפילו אינו מוטל במטה בתמידיות, ועושים לו כל מה שעושים לזה בחול, ואפילו אם במניעת הדבר שיעשו לו לא יבא ע"ז לידי סכנה מ"מ עושים כפי הרגילות בחול [מגיד משנה סס]. אבל מרש"י [קטג. ד"ה דנה] משמע דדוקא כשהרפואה מצילתו מידי הסכנה ובלעדה ישאר בסכנה מותר לישראל לחלל שבת, אבל בלא זה אין לחלל שבת באיסור דאורייתא, וכן נכון ליהרהר בזה [וינו]. אמנם אם יודעים ומכירים באותה חולי שיוכל להמתין ואינו בהכרח ברגע זו לרפואה זו שצריכה חילול שבת ויכול להמתין עד הלילה, אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל, ולכן הגונח מלכו שהוא מסוכן ורפואתו לשתות חלב, אין מחללין עליו שבת באיסור דאורייתא כמו לחלוב בעצמו בשבת, מפני דזה ידוע דבשביל

**פסקי משנה ברורה**

דיש להקל אף באינו חולה כל גופו. [כג] במשנ"ב (סק"י) כתב דכאיב ליה טובא וחלה כל גופו ע"ז, ומ"מ אסור לישראל להוציאו דאין זה רפואה ידועה, ומותר לישראל לרפאת המחלה ע"י סם. [כג] בביה"ל (פ"ד טו"ה ט): אפילו לרעת האוסרים, בדבר שיש חשש שע"י מניעת דבר זה יחלש ויכבד חליו מחללין עליו השבת, ולפי דברי המאירי

[יט] במשנ"ב (סק"ט): אבל אם אינו יכול לעשות בלתי ישראל אסור. [כג] בביה"ל (פ"ג ד"ה וקא שנתקלקל) נשאר כצ"ע אפי' היכא דכאיב ליה טובא כל זמן שלא נתקלקל אחד מהאיברים הפנימיים, אך אם יש לו ספק אי נתקלקל ואין רופא בעיר מותר לחלל שבת וליסע אחר רופא. [כא] בביה"ל (פ"ג ד"ה ומעט) כתב דע"י אינו יהודי אפשר

הערך שתיה פעם א פסקו הראשונים נ"מ נ"מ

**ה כה ומכה** שאינה ובחולה, עד שיאמר אחד מהן או שיאמר אחד מד נפשות שדוחה ג"כ אסור לחלל עליו או שעל הגוף מבחוץ א א"כ יאמרו שיש בה [שנת קט]. דמכה שעל היד והרגל שאחר הצפרנים, הרי זה ו עליה את השבת, דמנ לכ

**כו וכן** מי שנשכו כי עפר הממיתין לאו, וכן בכלב שוטו חלל. וכן מחללין ש מחמת ברזל בחוץ מהגוף. ויש מי שמס או אפילו שלא בכח דוקא בכח [וינו], דלשון האי פדעתא סכנתא ו פדעתא (פדעתא) פצע מכת חרב תחת פצע [שמות טו] פידעא, ועל פסוק במשלי [כפ] [טו] פירש קורנס גדול המכה פדעתא ש"מ שהוא בפי הטבעת הוה סו ועל סימטא והוא הנך יודע מה זה, ועל מי או עם סימור שקו והחמימות בא בפע לאפוקי סתם קדחת

אם יחזוקו אבריו ג"כ אין חולה שיש בו סכנה. [כד]

נכי חדא להקדש משלם נ' וחומשיהו מרה שאין כן כמזיד דלא פשלם חמשא דאמר מר איש כי  
 יאכל קדש פי' למזיד מתהיף ליה רב כינוי בר אבוי להריוט אמאי משולם נ' נכי חדא נ' מא ליה  
 אהא חדא חדא מזכונא ליהו אמר רב הונא בר רב יהושע שמין סאה כאותה שדה חנן ע"כ וכחכב  
 פלה רש"י ז"ל חבילא דתמרי תמרים המרובקים יחד קארי חבילא ואית בה נ' תמרי אנב הדרי  
 מדבנן נ' נכי חדא הלוקח יחד אינו נוהן ברכם אלא מ"ט פרוטות כרי שיחזור וימכור אחת אחת  
 וישכור פרוטה להריוט הם משל דוא משלם לו כמו שהם נמכרים ביחד והם מרקרקים להחמיר  
 עליו ברכאמר טעמא לקמן שמין בית סאה וכו' מרה שאין כן במזיק הקדש החומשים ק"א שמין  
 בית סאה כאותה שדה חנן גבי גזיקין דשן כי יבער איש שדה או כרם וכו' חנן כיצר משלמת מרה  
 שהזיקה שמין ב' סאה באוצר שדה כמה הייתה יפה וכמה היא יפה והמרקרקים להיות שמין האכילה  
 לבדה מה היה שוה הערוגה זו שנאכלר לא מה נחסר בית סאה מרמיה אם היה בא למכור הקרקע  
 עם ערוגה מרה חסרו דמיו בשביל אכילת הערוגה זו דהיינו כולה נכי דהכא לקנות קרקע לא  
 ינחנו בכך ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים ומקרא ילף ליה בככא קמ"א ע"כ גם התוספות  
 כתבו וז"ל תימא היכי מיירי ראי' מקרקעי אמטלטלי דעל כרחיך לא דמו שהרי הכא חבילא דתמרי  
 אין בס' כהם אלא בפני עצמה וי"ל דהכי מייתי ראי' כיון דמקילין כולי האי במקרקעי  
 אין לנו להחמיר במטלטלי ולומר כל חדא וחדא הוה מזכונא ליה ע"כ דהיא מימרא דשמואל הלכתא  
 היא ופסקה הר"ף שם פ' השואל וגם דר"מ פ"ג מהלכות גולה גם טור ח"מ סימן שס"ב הרי  
 שאם לא מפי גזרת הבתוב שגזר להקל על המזיק ממה שכתב בשדה אחר נדאיחא בהכונס הוה  
 דאמרינן דמצי גזיק או נגזל למימר אנה חדא הרא מזכונא ליהו וא"כ נכי מוכר שאינו כהוי"ב  
 למכור בית סאה בשיוויה כאותה שדה כי אם יכול למכור בית סאה בשיוויה גם בהמרי לענין מכר  
 יוכל לומר חדא חדא מזכונא ליה ויוכל למכור כל המשים יחד כחמשים פרוטות דרא התם הוה  
 דמינא דלשקול דמי הג' תמרים פרוטות יחד מגזולן או מזיק אם לו שגור הכתוב לרקל עליו  
 לפתוח יד לפושעים כתשובה מה שאין כן במכר דמוקמינן ליה אדינא וזה מוכרח בדברי התלמוד  
 וא"כ כל שטוכר לחבירו כך וכך ליטרין אפילו פלפי לערך מרה ששוה הליטרא בשוק יוכל הוא  
 למכור כמה ליטרין יחד כאותו ערך כי אינו מחוייב למכור לו בכרים ודבר ידוע דמכר אין  
 איסור של תורה להחמיר עליו ועוד דאי לא הכי דאפילו מדרבנן שרי לא הוה מקשי נכת הגמרא  
 גיטא ליה חדא חדא מזכונא ליהו שיוכל לרשיב לו דלקחת נ' פרוטות דמי דחמשים ירד אסיר  
 פשוט אכך רבית או העלמת רבית ולפי דרך זה צריך שלא יזכירו בכרים נמכר כלל בי אם כך  
 וכך לטרין ועוד היינו יכולים להתיר אפילו כשימכור ויזכיר בכרים בסך ביחד דהא ההם גזל  
 בהקל לא יחד ואי לאו גזרת הכתוב להקל עליו הוה מצי למשקל מניה נ' מכלי חשש גזל או רבית  
 ולהקדש דליכא גזרת הכתוב להקל משלם נ' אלא שכשמיכרו לנראה הדבר פשוט יותר ולדחור עוד  
 יש הכרח אחר להתיר בכך שהרי אפילו גבי בכרים אינו דומה מוכר ב' בכרים למיכר מאה בכרים  
 דבהכרח בשקנה מאה בכרים יחד מווייל גבי פח"ר מרה שאין כן גבי קונה ב' בכרים והיאך נאמר  
 שאסור למכור בהמחנת שני בכרים כאותו ערך שנמכרים לבדם ונאמר שצריך לזולל כמכירתם  
 כמו שמזולל לקונה מאה בכרים או אלף או לא אמרה ארם מעולם וכתבתי זה לרובא דמילתא  
 דא"פ שאין צריך כי דבריו התלמוד מוכיחין בהדיא דשרי למכור יחד נ' תמרים כמו ששוי"ם  
 דמורבני חדא חדא וצור ישראל יצילנו משגיאות :

← דמא שאלה  
 תשובה ←

ילמדנו רבינו אם מותר כ"פ ב' של גליית לעקור שן הכואבת שאינו  
 נופל החושש בה למשכב לא מתחזק והולך ככריא ושכרו כפול מן השמים  
 החילת כל רבר אנו צריכים לדעת דין דבר זה כשבת ומשים נלמוד ליום טוב  
 א' וב' והנה עקורת שן כשבת מלאכה גמורה היא וחייב משום עוקר דבר מגדלו  
 דאמרינן כפ"ת שרצים כמושיט ידו דמעי בהמה והלדל עובר שבמעייה  
 או פשוט תולדות גווז כרין הצפורן עלא פירשה דאמרינן בגמרא בסוף המצניע וכלל הייב חסאת  
 זמפקה

ופסקה הרמב"ם ז"ל פ' ט"מ הל' שבת ולענן  
 של הלל פ"ד' אמימן השפה ולפנים כעיר'  
 אנדילמא כיון דנוואי קיימי כמכה של  
 כרם את החומץ חושש הוא דלא הא כאיב  
 חושש נמי קרי ליה וכו' ובעינן למפשטה  
 בכני מעיים ע"כ וק"ל שנראה שרצה אב"י  
 גמיעה חומץ אין כ"ה מלאכה ושבות דרבנן  
 לא גזרו כרין ח"ה שאין בו סכנה ולעולם כ  
 עצמו לומר דילמא כי כאי ליה טיבא חוש  
 כאיב ליה טיבא ינמע דאיסור שבות דוא ו  
 גר' לתרק ק' שא או עם מרה שכתבו הר"ן  
 שמחליין עליה אם השבת דוקא כשנתקלק  
 ביה אבל מיהוש אינם נקראים מכה ואין  
 בהכרח כראיתא מכה בכני ושיני קא בעיר'  
 פרוקא דחושש דאי כאיב ליה פוכא ינמע  
 ודאי כי אית בהו מכה מחללין עליה אחר  
 כי כאיב ליה טיבא ואינן בהם מכה איסור ש  
 כי אם כאב חזק שרינן ליה שבות גמיעה כד  
 ליה דרלמא תנא אפילו היכא דכאיב ליה  
 מכה לא שרינן ליה חילול שבת דלא כמ'  
 וואלינן לקולא כדכתב שם הרא"ש ז"ל והש  
 קלקול מכה וכאב חזק מחללין עליו ארו  
 סכנה ולא שרינן ליה כי אם שבות דגמיעת  
 חזק ואם אין בהם כאב חזק מיהוש קל'  
 גמיעה ועקירה ע"י עבו"ם דהיא שבות אמין  
 בשנינו ומצטער עליו להוציאה אומר לע  
 כאב חזק וצער מיירי זמ"ה לא שרי ע"י יע  
 לקולא לחלל ע"כ מכת השנינים ככאב חזק  
 בעל ב"י שהרי כתב בהלכות על פן השפ  
 אפישט עכ"ל וידוע דתפק נפשות להקל זמ'  
 דכי שרינן לומר לעכו"ם ה"ט בחולה שהו  
 בו והולך ככריא לא ולא עוד לא אפילו רב  
 מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין חו היא  
 נמי בפ' אין מעמידין דאפילו היכא דכינ  
 אלא מיהוש בעלמא ע"כ דמשמע שהוא  
 אפילו שבות דלעולם היכא דאית בהו מכה  
 ומחללין עליו את השבת וכי מיירי הר"ן  
 פ"ן שאי מכה כריב ואינו חולי כי אם מו  
 חיים כמה שכתב דבמצטער עליו לכד או  
 מיירי בנופל למשכב מחמת צערן והר"ן ז'  
 והולך ככריא כדאמר יציל מינה וזה נ"ל  
 בשנינים עם כאב חזק מאד תפק מכה שי

ש"ה אהל יעקב  
 מהב"ק  
 בוג"ל ליעקב קט"ו זצ"ל

ופסקה הרמב"ם ז"ל פ' ט"מ הל' שבת ולענין כשהוא חולה כרם נרמין במט' ע"ס כ' מהיכן מכה  
 של הלל פ"ר אמיתן השפה ולפנים בעיר ר'אמי ככו ושיני מאי כיון דהקושי נקרו כמכה דכראי דמי  
 ואי דילמא כיון דנוואי קימי כמכה של חלל רמו אמר אבוי ח"ה שמע החושש בשיניו לא יגמע  
 כרם את החומץ חושש הוא דלא דא כאיב ליה טובא שפיר דמי דילמא חנא היכא דכאיב ליה טובא  
 חושש נמי קרי ליה וכו' וכענין למפשטה מצפרינא ויהי שאני צפרינא הואיל ומחליל בפה וגומר  
 בבני מעיים ע"כ וק"ל יגנאה שרצה אבוי לפשוט דאי כאיב ליה טובא יגמע ומאי קא פ"ט והרי  
 גמיעה חומץ אין ביה מלאכה ושבות דרבנן דוא גזרת משום שחיקת פממנים וכי כאיב ליה טובא  
 לא גזרו כיון דחיה שאין בו סכנה ולעולם כבי ושיני לאי כמכה של חלל רמו גם הדוחה למה דחק  
 עצמו לומר דילמא כי כאיב ליה טובא חושש קרי ליה ולמה לא הניחה כפשטה דחושש דוקא וכי  
 כאיב ליה טובא יגמע דאיסור שבות דאויב וימקום כאב רב ועצום שמתיש כח כול הגוף לא גזרו  
 וגרי להרץ ק שיא זו עם מרה שכחבו הר"ן והמגיד ז"ל הובא בב"י א"ח ס' שכ"ח דמכה של חלל  
 שמחללין עליה את השבת דוקא כשנתקלקל ה' מהאברים דפנימים מחמת מכה או כועא וכיוצא  
 בזה אבל מיחוש אינם נקראים מכה ואין מחללין עליהם ארז השבת ע"כ והשתא כי כועא וכיוצא  
 בהכרח כראיתא מכה בכבי ושיני קא בעי ר'אסי אי הווי מכה של חלל ואבוי פשט ליה כדמשמע  
 פרוקא דחושש דאי כאיב ליה טובא יגמע דהוי איסור שבות משום גזרת שחיקת סממנים דהשתא  
 ודאי כי אית בהו מכה מחללין עליה ארז השבת דמכה של חלל דמיא דאי לאו הכי לא הווי שרי  
 כי כאיב ליה טובא ואין בהם מכה איסור שבות ואי כמכת שר חלל דמיא גיחא הכשאין בהם מכה  
 כו אם כאב חזק שרינן ליה שבות גמיעה כדון חולי שאין בו סכנה שאילו היה בו סכנה מחללין ודאי  
 ליה דרלמא חנא אפילו היכא דכאיב ליה טובא חושש קארי ליה ול"ה יגמע ומינה דכי אית בהו  
 מכה לא שרינן ליה חילול שבת דלא כמכת של חלל דאמרו ודיינו להתיר כר שבות ולא אפשר  
 ואלינן לקולא כדכתב שם הרא"ש ז"ל והשתא לפי דרך זה חולי השינים הווי שלשה גוונן אית בהו  
 קלקול מכה וכאב חזק מחללין עליו ארז השבת ואם יש בהם כאב חזק ולא מכה אין זה חולי של  
 סכנה ולא שרינן ליה כי אם שבות גמיעת חומץ או שבות ע"י עכו"ם דחושש מקרי לא שהמחושש  
 חזק ואם אין בהם כאב חזק מיחוש קל הוא ומתחזק והולך כבריאי ולא שרינן ליה אפילו שבות  
 גמיעה ועקרה ע"י עכו"ם דהוי שבות אמירה לעכו"ם והשתא גיחא מה שכחוב כארז חיים החושש  
 בשיניו ומצטער עליו להוציאה אומר לעכו"ם להוציאה ע"כ דכד ליכא מכה או קלקול כי אם  
 כאב חזק וצער מיירי זמ"ה לא שרי ע"י ישראל ולא פליג אהרא"ש ז"ל שכחב דאולינן כיון בעיא  
 לקולא לחלל ע"כ מכת השינים ככאב חזק ג"כ עם המכה גם הר"ן ז"ל לא פליג צמו שחשב הרב  
 בעל כ"י שהרי כתב בהלכות על מן השפה ולפנים וז"ל כגמרא אבעיא לן כבי ושיני מאי ולא  
 אפשר עכ"ל וידוע דספק נפשות להקל ומרה שכחב קודם על מימרת עין שמרחה וז"ל ומסתברא  
 דכי שרינן לומר לעכו"ם ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חוליו למשכב אבל במחוש שאדם מתחזק  
 כו והולך כבריאי לא ולא עוד לא אפילו דברים שהם מותרים לבריאים אסורין ולו כל היכא שמעשינו  
 מוכיחין שרפואה הוא מתכוין וזו היא ששינוי החושש בשיניו לא יגמע בהם ארז החומץ ואמר  
 נמי בפ' אין מעמידין דאפילו היכא דכיוכי ליה טובא חושש קארי ליה לפי שדבר זה אינו חולי  
 אלא מיחוש בעלמא ע"כ דמשמע שהוא פוסק להחמיר שרב"ל קרוי מיחוש לכד ולא שרינן ליה  
 אפילו שבות דלעולם היכא דאית בהו מכה עם כאב חזק דהוי ספק מכה של חלל ספק נפשות להקל  
 ומחללין עליו את השבת וכי מיירי הר"ן ז"ל היינו ככאב חזק כלא מכה דבה"ג לא אולינן לקולא  
 כיון שאי סכנה ברבד ואינו חולי כי אם מיחוש בעלמא ולפי דרך זה איפשר שתולק על בעל אריות  
 חיים כמה שכחב דבמצטער עליו לכד אומר לעכו"ם להוציאה א"כ לא פליג דבעל אריות חיים  
 מיירי בנפול למשכב מחמת צערו והר"ן ז"ל מיירי בשאינו נופל למשכב מחמת כך אלא מתחזק  
 והולך כבריאי רציל מינה וזה נ"ל עיקר ועלה בידנו לענין שבת דכי איכא מכה וקלקול  
 בשינים ע"כ באב חזק מאד ספק מכה של חלל היא ומחלל עליה ארז השבת וכי איכא כאב חזק

לחז

... ..

... ..

לחוד בלא מכת וקולו כשינים אם נופל למשכב מחמת הכאב שתשש כל גופו מנודל כאבו כל שבות מותר וכן לעוקרה ע"י עכו"ם ואם אינו נופל למשכב כסיבת הכאב לא מתהזק והולך כבריא אין מתירין לו שים שבות ולא דבר שהוא משום רפואה כל שמעשיו מוכיחי' שלרפואה הוא מכוין וכו' ש' כשהכאב קל' אפילו אית כהו מכה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל והוכח כספר בעל יד יוסף שם א"ח סימן שכ"ה דכשיודעים ומכירים באותו חולי שהוא ממתי' ואין צריך חילול ודאי אסור לעשו' לו וכ"ש בחולה או דופא אומר שאינו צריך דאין מחללין אע"פ שהוא מכה של חלל ע"כ וכ"ש בספק מכה של חלל דהיינו מכת כבו ושינוי שאם הכאב קל וירוע שהוא ממתי' שאין מחללין וכו' דאי' דכאב קל' אינו נופל למשכב בסבתו אלו רז' דיני שבות ולענין י"ט כבר נודע דאין בין י"ט לראשון לשני כי אם מח' וכתילת העין ע"י ישראל וא"כ שני של גלויות אע"ג דקו"ל דאין בין י"ט לראשון ונופל למשכב שוה י"ט שני לראשון ולשבת פ"מ יש לרז'ו בהלוקה שלשית כשאינו נופל למשכב ומתהזק והולך כברוא והיה נ"ל לכאורה דלרמ"ם בס' ומאן דעימיה לחוד הוא דשרויא אמירתה דל"כו"ם לעקר השן כ"י"ט שני אפילו כמתחזק והולך כבריא כל שיש שבת כאב ולער שהרי כתב ר"י ישראל לומר לעכו"ם לעשותו בשבת והוא עם מקצת חולי או יהיה צריך לרבר צורך הרבה אי מפני מצוה כיצד אמר ישראל לעכו"ם לעלות באילן לחביא שופר להקוע הקיעת מצוה ג' או להביא מים דרך הצר שלא עירכו לרחוץ בו את הקפן או המצטער ע"כ ומינת' דכ"י"ט שני שאם מלאכה גמורה כו' מדרבנן הוא דאמירה כיה ולא עדיף משבות דשבת שרינו' אמירה לעכו"ם במקום קצת חולי או צער כי הכא שכואב לו שניו אע"פ שאין הכאב חזק שהרי יש מקצת חולי ולא נרע מצטער שהתיר בו הרמ"ם ז"ל וכן כתב הרב המגיד לדעת הרמ"ם ז"ל שאין כאן חולי כולל כל הגוף ולא סבת אבר אלא קצה צער ע"כ אמנם למ"ר התם רלא שריא אמירה לעכו"ם במקום שבות כי אב' במקום החולי גמור היה נראה דהכא אסירא אמירה לעכו"ם כיון שאינו חלל ממנו ונופל למשכב כמו שכתוב בפסוק א"ח סימן שכ"ח אנו' יש ל' חלק דדוקא נבי שבת דאיסור שכיבוי ע"י ישראל הוא משום שמה יגע באיסור תורה אפריגן כל איברייה אע"ג דהוי שבות דשבות דלא גרעי מריכור ונולתו האסורים בשבת סר' מלאכה אכל ב"י שני רלית ביה חיש איסור תורה כד' דהוי משום אמירה לעכו"ם במקום צער לא גזרינו' ביה אלבא דכ"ש רדאפילו היה מחלוקת בדבר אוליגן לקולא דבשל סופרים הלך אחר המקל לא שנראה לי דבר אמת דלכ"ע שרי בדכתיבת לדעת האומרים בשבת ולא לאפשי' פלוגתא ונפשטה שאחנו דאפילו ככה ג' שכואב לו שינוי ואינו נופל למשכב מותר לעוקרו ע"י עכו"ם כ"י"ט של גלויות אך ב"י"ט שני של גלויות אך ב"י"ט שני של ר"ה קרושה אחת הפורניו כ"י"ט ראשון ושבת כדכתיבנא לעיל היתירו ואפ"ר וצור ישראל יצילנו מעניאות אב"ר ל'

מב שאלה

בעלי דינין שקבלו עליהם שני פשרני' בכתובה וקנין ונשא ונתנו הפשרני' בניניהם והסכימו על דבר אחר בפיוצא שפתים אחד עם חכירו ג' ושאסרו הסכמתם בפני עדים אכל לא הודיעו לבעלי דינים לרבות או למעט אלא לשנות כמה שהמנימו קודם ואו דילמא כבר זכח הוכח כמוצא שפתיהם א' עם חכירו או כד' כפני עדים ושוב אינם יכולין לחסרו ושכרו כפול מן השמים ;

**תשובה**  
תנן פה זה כורר נמרו את הרבר היו מכניסים אותם בגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי איש פ' אתה חייב ע"כ וכתב רש"י ז"ל עלת מכניסין אותו לבעלי דינין ע"כ והכי מפרשינן ליה בגמרא ואע"ג דקתני במתניתין היו מכניסין אותו דמשמע דמנהגא כע"מא הוה ליחא אלא עיכובא הוה מדיאמרינן כנמרא כי סלקא דעתין דלעדים האמר דאחיא מתני' דלא כר' נתן דאמר בכריתא שומעים דברי שליה היום וכשיבא חכירו למצא שומעין

שומעין אה דבריו ואי מתני' דאמו נתן קאמר דינא ומתני' חני מנהגא מכניסים וכו' ותו משמע דבריו מן אתה חייב דאלו כדניי נפשות ליכא וכן כתב הטור דפשיק ותני כדניי נ בגלי דינין והגדול שבדיינים אומר פסק דין או גמר דין וכן כתב נ"י בפ' ואמר פ' אתה זכאי ופ' אתה חייב עליהם קודם פסק והדרה אכל כשהו לחזור בו וכן דעת ר' יצחק וראיה וכו' שהרי ק' ז"ל סוכר קבלה בכ"ד מה הדר ביה וכו' ומיהו ה"מ כשקבלו הוי גמר דין דאי אמרת דמכאן שפ' הוא אמר ר' ל' מחלוקת לפני גמרו גמר דין אלא ודאי כיון שלא קבל בדבריו דגמרו דין אמירת כ"ד אתו בעי שישבע הפועל ולדעת הר"י ז"ל ק'א מקרי גמר דין וכן כתב ר"י בש' עליו זה להשבע הוי כגמר דין שיטוי ז"ל וכו' שלא כדברי הרמ"ם ז"ל בח"מ סימן כ"ב ומפורש שם שדרו ומסיים בה הרא"ש ז"ל והל דמיד גמר דין ע"כ וא"כ במדוי דשייך כי ויסיימו לדעת ג' דכהכי לא הוי ג' מהניא וז"ל כפ' שבעת הדיינים ז' ואין משאין אותו כאן שלא יח זמן שעסקין באותו ענין יכול לה ולפי זר' התם כפ' יש נוהלין דאמר לומר דכיון שנמר דינו שקבל עליו כן ע"כ הרי נגמר דין בכ"ד הוא כ על עצמו גם רכיניו ירוחם נ"ג ח"ו לחזור כל זמן שלא יצא מכ"ד ולר כ"ר השבע כמו שאמרת הוי גמרו פ' אתה זכאי פ' אתה חייב ולא קוד כרבר דשייך ביה פסק דין אמירתו ז"ל סימן אלף קנ"ח שכתב ז"ל שור שננה ר' וה' שאין גומרין דין נגב בעליו יומת כמיתת הבעלים בעלמא מה איכפת לן הא כל זמן שהרי הוכרחנו מדבריו המסנה עצ' בזה דינה נגב מדבריו הגמ' שרצו המסנה וגמרא דריה ונחלק מדעתנו







ע"כ. א"כ בעוף החלשה היינו גזיזה ומייב משום גזוז, ולדעת הר"מ מייב שמים משום גזוז ומשום קולר, דהיי ליה עוקר דבר מגידולו, (ד"ו) עופות היו ליה ג"כ גדולי קרקע לדעתו ועיין בלכות הקודמת. ואפשר לומר דבעוף הוא להיסק, דלא גזוז אינו מייב בשבת, כיון דרש"י פירש שדרך וכו' ולא לגזוז, א"כ בגזוז היו ליה כללית ד' כמו חולש בבהמה, ואינו מייב לא משום גזוז ולא משום עוקר דבר וכו', כי היו ליה כללית ד' כיון דלא אורחיה ואין דרכו בכך, ובשבת פטור במידי דאין דרכו בכך. ולעני"ד זו כוונה הר"מ שכתב הגזוז וכו', ולא כתב ג"כ מן העוף כמבואר בחוספתא שהביא הרב המגיד [ועיין למעלה אות א']. אך פוסק דרך לפרש דבריו, וכיון דהתחיל בגזוז לא כתב עוף דבעוף אינו מייב בגזוז כלל, ואח"כ כתב הדין דחולש בעוף, והוא מולדת גזיזה כי אין זו גזיזה ממש, על כן לא כלל עוף לעיל כי אינו מייב בגזיזה ואין שייך אז רק חולדה, וככתב כאלן הדיון, כן נראה ברוב.

**יורה דעה**  
בכ"ה  
בכ"ה  
בכ"ה

**יורה דעה** שאלו הר"מ פ"א ממעלה ה"ו, כל קדשי מוצה בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אסורים בגזיזה ועבודה שנאמר [דברים ט"ו, י"ט] לא תעבוד בכבוד שורך ולא תגזז בעור זאק, והוא הדין לשאר הקדשים, והגזוז את השור לוקה, ומולש אינו בגזוז, פ"כ. ולקמן מזה חפ"ג - חפ"ד כתבתי דנראה דאף בקרבנות העוף כגון חטאת ועולה העוף טוהגים הללו, אך דברי הרב המחבר כתב במזה חפ"ג וזה לשונו, שלא לעבוד עבודה בבהמה קדשים ועל זה נאמר וכו', ובמלה חפ"ד כתב שלא גזוז מהמה קדשים, דקדק שתי פעמים וככתב בבהמה קדשים, נראה מדבריו דדוקא בהמה קדשים ולא בעופות. ועתה נראה לי דהאמת כן הוא, כיון דכתיב שורך ואנך א"כ גזיזה הכתוב דדוקא בהמות, וכבוד דכתיב, ולפי"ן בגמ' לבל הקדשים, וגם להיסק גזיזה בשור וכו' ילפינן דכתיב ולא, מוסקף על ענין ראשון, אבל הכא דכתיב שור ואנך בפירוט ולא מליני בגמ' לפוטח לגבי עוף, בודאי דוקא בקרבנות בהמה, וגם דברי הר"מ סובר כן, דכתב וחולש אינו בגזוז, ובגמרא שם מקשינן וחולש אינו בגזוז [היינו לענין כבוד] והמניח החולש את הכסף וכו' ואמר רש לקוש דמייב משום גזוז, והמניח משוה כבוד לשבת כמו בשבת היו ליה גזוז הכי נמי גבי כבוד, וממך שאלו כסף דהיינו אורחיה, על כן התלשה היו גזיזה, א"כ אם נאמר דבעוף קדשים שייך גם לאו זה, א"כ בחולש מייב, והיאך קסם הר"מ שם וחולש אינו בגזוז, והוא ליה לכתוב חוק החולש מן העוף מייב דהוי גזוז כמו שכתב כאן, אלא ודאי דבעוף לא שייך כלל לאו זה דגזיזה, והוא הדין ללא דעבודה דשמים הם, כן נראה לי ברור ואמת. ודברי הרב המחבר כתב בפירוט בבהמה, ודאי הדין כן נצרכו, וזה ברור נכ"ד.

**ובגזוז** אם אין דרך לשיער ולפריטים הנקצצים, לדעת הר"מ פ"א ה"ו במאי דקבירא ליה מלאכה שאינה נצריה לגופה מייב, איך ל"י שמעון פטור אם אין דרך לזכר הגזוז, כן כתבו בפשיטות הרוס' בקוביא ל"ד ע"כ ד"ה אכל והמגן אברהם ס"י ע"ג סק"כ מציא דברי הר"ב [ס"י ש"ז ד"ה עוד] דגזוז מייב אף דאין דרך לזכר הגזוז, דמשכן היו גזיזים עורות מחשים אף דלא היו צריכים לנמר, ע"ש. ודברי הר"ב ש"ס פלפלו האחרונים, ועיין בשר"מ חסד לני ס"י פ"ב, ועיין ב"ד ס"י ק"מ בטורי וזה סק"כא וביקודות הכסף שם ובגמרא אברהם ריש ס"י ע"ג, ואין להאריך כמה שהארכו כח הקודמוני.

**יורה דעה** עורו וזה א"ו"מ ס"י ש"ג, כתיב יש ליחיה שלא תמלוש מעורו בין ידיו או במקומות אחרים, דלדעם היו ליה גדולי קרקע כדלמרינן גרים סנהדרין [במשנה, ובגמרא שם ט"ו ע"א]. והנה הא דלדעם היו גדולי קרקע, גם דעת הר"מ כן כמו שכתב פ"ח ה"ח גבי המסרק דחובל באדם מייב, על כרחק דרך לומר דהוי גדולי קרקע, אך ל"ע על הט"ו למה הוצרך לזה דהוי גדולי קרקע, הא היו בלאו הכי מעיין גזוז, ומבואר להדיא בש"ס ל"ד ע"ב, ל"ז, ופירש רש"י מטיי העור סביב לאזננו, ושפוט דלאו דוקא סביב לאזננו דכל הילצין אסור לתחכן כבלי ומייב חטאת וצד אסור, ול"ע דדברי הט"ו, וגם כדכר כתבנו [למעלה אות ג'] דהר"מ סבירא ליה אפילו באינו גדולי קרקע שייך עוקר דבר מגידולו, בודאי יש ליהר"מ.

**יורה דעה** לי דמלאכה זו גזוז היא דוקא בענינים שדרך לגזוז או לתלוש מנופו או מנהמה, כמו שכתב הר"מ למר שיער לפריטים כסף או לציין, דכל הדברים עושין מלפינן והדרך לגזוז, היינו לעיל אולם מהגוף, וכן יכלת דהיא מותרות והדרך לעיל אולם, אבל אין סבירא דלא מוחך מחיבת כבוד מעל גופו או איה אכר וכן מנהמה כבלי שיחייב משום גזוז, כי ודאי אין דרך גזיזה בכך, וכן נמי אינו מייב להר"מ משום עוקר דבר מגידולו, כי אין דרכו בכך, כמבואר כמה פעמים בשבת [ע"ג וע"ד ע"ג] אין דרך חלישה וכו' אין דרך טווי ואין דרך גזיזה, כזה לא שייך מלאכה כלל. וכי מעלה על דמך, דהנה על מלאכה הטורי מייב אף במתה וגם על החלישה כמו שהבאנו [למעלה אות ה'] בשם הר"מ, ומכל שכן בעוף דחייב חמדי על החלישה כמו שבארנו למעלה [אות ד'], א"כ החוקר מן העוף השחט ואפשר אף לאחר ביטול יהיה מייב משום גזוז, והיאך אכלינן בישרא בשבת, ואפילו מן העוף שלא נחבשל אינו טהורם לתחוק לאחה לזרק, על כרחק דבכר דאיו דרך גזיזה לא שייך כלל גזיזה, והוא הדין נחיים שחוקר מחיבת כבוד או אכר, אין סבירא כלל לחייב משום חוקר או עוקר דבר מגידולו.

**יורה דעה** נשיטה מקובלת כמותה ה' ע"ב סוגיא דמיפקד פקיד ד"ה דם, כתב שם, דהמורה המירה מילה בשבת, דהיה מייב משום מולש כדלמרינן בשבת [ל"ד ע"ב] צפורין אס עלול כבלי וכו'. וכוונתו משום גזוז דהביא מלפניו, ולא מהמת עוקר, דרוב הפוסקים חולקים על הר"מ וסוברים דלא שייך עוקר דבכר שאינו גדולי קרקע כמו שהבאנו לעיל [מלאכה קולר אות ב'], רק כוונתו משום גזוז עיין בדברי שם, כיון דדרך לתחוק הערלה היו ליה גזוז, אבל מחיבת כבוד אחר או אכר לא שייך עוקר ולא גזוז, כן נראה לי ברור. ולכאורה מלשם הערלה היו ליה אינה צריכה לגופה כי אינו צריך להערלה, ואפשר דקאי אליבא דר' יהודה, או כפגרת הר"ב [ע"ג אות א'], ואין כאלן מקומנו. ועיין מגן אברהם ס"י סק"כ מציא דברי הר"מ דהשן [ס"י פ"ב] דגזיזה שיער כמה אינה מלאכה כלל, והיס של שלמה [ב"ב פ"א ה"א] כמה הא גזוז מייב מן המת ג"כ, עיין ר"מ כאן ה"ו, ופי"ן המגן אברהם דכוונת התרומה השן דאינה מלאכה דהוי ליה אינה צריכה לגופה [דלא כהר"ב ש"ס], והר"מ מייב לדרך לשיער, וכתבם ככתב קו, דהר"מ פ"א ה"ו פסק כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה מייב, א"כ כלל ענין מייב, ולכסוף כתב כדלמרינן בשבת [קל"ו ע"א] גבי ספק דאי כן שמונה ממחך כשר וכו', היינו ג"כ דאינו מייב משום גזוז כיון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ועיין במחצית השקל הר"ב שם, ומה שפירש ע"ש, ע"כ גבי ערלה מייב משום גזוז ג"כ, ולהר"מ משום עוקר דבר מגידולו ג"כ. ואפשר אם נאמר דמילה דחיה היא בשבת עיין באחרונים, אס יכול למוול כד ולא ככלי"ח ימול כד, ולא ידחה שני אבות גזוז וקולר היינו עוקר וכו', ואין כאלן מקומנו.

**יורה דעה** כמה שביארנו למעלה [אות ג'] להר"מ בגזוז מייב משום גזוז וגם משום קולר היינו עוקר וכו', אפשר דוקא מן הכי, אבל מן המתה היו ליה כתלמים שיבשו וגם הילצין נחייבם כיון דאין להם יעיקה כלל, וגם אפשר דומה לעשבים דהמגן אברהם כתב ס"י ש"ז סק"כ דכתיב עלמה מודים דאיו

(א) ע"כ לעיל מלאכה זוהא אות י' ובביאור הלכה ריש ס"י ש"מ.  
(ב) עיין שאנת אריה סימן נ"ט.  
(ג) עיין תוס' ורי"ד ע"ג כ"ו (מה"ה) דהמילה בכל מצדק שנתחבה ערלתו היא כשרה ואפילו ע"י חברה בעלמא וכו', וכן כתב בקריית ספר ה"ל מילה פ"ב דלא קפיד קרא אבלי אלא אמילה שהיא כריתת עולה. וכו"ה בערוך השולחן יור"ד ס"י רס"ז סט"ו ע"ש.

**יורה דעה**  
בכ"ה  
בכ"ה

(ב) כ"ה להדיא בספרי שם על הפסוק אשר יולד וגו'. ועיין חולין קל"ו ע"א ובכרורה כ"ה ע"א.  
(ג) מלשון חידושי הר"ן שבת ע"ד ע"ב שכתב דגבי קדשים נמי יש חילוק בין עוף לבהמה וכו', נראה דישנו הלאו גם בעוף (ומנחת סולת).  
(ד) וע"כ להלן מלאכה ממחך אות א'  
(ה) זכ"כ בא"ר סימן ש"מ.









בהדי דאנקה והכה, לכתביה גבי החלד והעכבר. והא דאמר רב הכא דרבנן לא פליגי אלא לענין טומאה ומשום דכתיב אלה הטמאים, אזיל לטעמיה דהתם. אבל למ"ד התם דרבנן לא תנו תנשמת, לית ליה אלה הטמאים, אלה כולה מלתא משום דאזלי בחר גושתא בין לענין טומאה בין לענין שבת.

הצד פירוש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת <sup>22</sup> ורבי יהושע פוסר. פירוש פטור אבל אסור. ובתוספ' <sup>23</sup> שאם יתירא שמא ישכנו <sup>24</sup>, וכ"ש אם נושך אותו, יכול להסירו. דאינו אלא כמתעסק, דהוה כקוף ברשות הרבים <sup>25</sup>.

7 ← הא דאמרינן במושיט ידו למעי בהמת ודלדל עובר שבמעיה דחייב משום עוקר דבר מגדולו. הקש' הרמב"ן ז"ל <sup>26</sup> דהא תולש כנף מן העוף וכן גוזה <sup>27</sup> כשהן חיים, לא מחייבי' תרתי חדא משו' עוקר דבר מגדולו וחדא משום תולש או גוזה, וכן הנוטל שעריו או שפמו וצפרניו <sup>28</sup>.

← דאלמא ליכא משום עוקר דבר מגדולו אלא בגדולי קרקע, כמו שאין דישה אלא בגדולי קרקע <sup>29</sup>. והכי נמי משמע בבכורות <sup>30</sup> גבי תולש צמר מבכור דתולש לאו היינו גוזה, וכנגדו ב"ט מותר דלית ב' משום עוקר דבר מגדולו. ולפיכך פירש הוא ז"ל דלדל את העובר משום נוטל נשמה הוא חייב. וה"ק אע"ג דהאי עובר לית ליה בדידיה נשמה, כיון דגידולו תלוי בנשמה אמו העוקרו חייב משום נוטל נשמתו ממנו. דלאו מי אמר רב ששת בגדולי קרקע דמאן

דחליש כשותא מהיזמי שניקתו תלויה בהיזמי, כדאמרינן בעירובין בפרק בכל מערבין <sup>31</sup> דקטלין ליה להזמתא ויבשה כשותא, ומחייב משום עוקר דבר מגדולו דהוא משום נטילת נשמה <sup>32</sup> דומיא דחובל דהו' משום נטילת נשמה מאבר אחד, וסירכא דלישנא נקט, וכן גראה מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכו' שבת <sup>33</sup>, ומה שאמרו בירושלמי בפרק כלל גדול <sup>34</sup> רבנן דקסרי' אמרין ההיא דצד נוגא <sup>35</sup> וכל דבר שהוא מבדילו מן חיותו חייב משום קוצר, לא אתי בשיטת' דגמ' דילן <sup>36</sup>.

[קח, א] חיה ועוף שכרשותו הצדן פטור. ירושלמי <sup>37</sup> לא אמר אלא שברשות, הא אינן ברשות אדם חייב. אמר ר' יוסי הדא אמרה שור שמרד, הצדו בשבת חייב.

ה"ג ר"ח ז"ל <sup>38</sup> א"ל שמואל לקרנא גברא רבא <sup>39</sup> וחש במעיה וחזינהו שמואל למיא דקא דלו לקבליה ועכירי. ופי' דשמואל שמע שאדם גדול בא בספינה, והיה רואה המי' עולין למעלה על ידי הרוח, והיו עכורות מטיט ועפרורית. והיה יודע שהיה שותה מאותו נהר, ואותו המים משלשלין, לכך אמר דחש במעיה.

אין עושין הילמי בשבת אבל עושין <sup>40</sup> מי מלח. ירושלמי <sup>41</sup> מה בין הילמי מה בין מלח <sup>42</sup>, הילמי צריכה אומן מי מלח א"צ אומן. אין <sup>43</sup> אוכלין אוזובין בשבת. ירושלמי <sup>44</sup> והסיר <sup>45</sup> ה' ממך כל חולי <sup>46</sup> רבי חונה בשם ר'

לר"ן בשם רבינו. 22 כגירסת כ"מ, לפנינו ליחא לתיבה זו. 23 בד"ה הצד, וכ"כ גם הר"ן והרא"ש. 24 כ"כ גם הר"ן בשם התוס', ועי' בב"י סי' שטו שהסתפק בדעת התוס' אי שרי דווקא כשנושכו, או גם כשירא שמא ישכנו, ובשו"ע שם סי"ט פסק לחומרא, ועי"ש בט"ז ובמג"א. וע"ע בשעה"צ שם (אות סג) שהביא דעות הראשונים בזה. 25 לעיל מב, א. 26 בחידושינו כאן. 27 לעיל ער, ב. 28 לעיל צד, ב. 29 לעיל עה, א. 30 כה, א. 31 כה, ב. 32 צ"ל: תולדה דקוצר, ה"ג בבעלי חיים מחייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא משום נטילת נשמה דומיא דחובל וכו', וכ"ה ברמב"ן ובחי' הר"ן שהביא דעת הרמב"ן. 33 ה"א שכתב דין זה בהדי שאר דיני נטילת נשמה, ועי"ש במ"מ. 34 ה"ב. 35 כ"ה גם ברמב"ן, ולפנינו: כוורא. 36 ע"ע ברמב"ן לעיל ער, ב ובהלכות בכורות (בכורות כה, א), ובחי' המיוחסים לר"ן לעיל צד, ב בד"ה מחלוקת. ובשיירי קרבן כתב דהבבלי כירושלמי,

ודלדל עובר חייב משום קוצר, והא דאמר השולח דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב, היינו נמי משום קוצר, ומחייב דווקא כשיבש בו כסלע, דאי לא, אם החזירו למים יהי' פטור. ועיין רי"ט אלגאזי בבכורות שם, ובמנח"ח (מוסך השבת מלאת קוצר) דכתבו דגם הבבלי מחייב משום קוצר, וכתבו שכן היא דעת רש"י לעיל צה, א בד"ה מפרק, דגם בבע"ח אפשר לחייב משום קוצר, ועי"ש מה שהקשו על דברי רבינו. ועי' בחזו"א או"ח סי' קלג, ובבכורות סי' כא סק"ג. ודעת התוס' בבכורות שם בד"ה ואמר ובע"ז כו, א בד"ה סבר דחייב כאן משום חולדה דגוזה. 37 בפרקין ה"א. 38 הנד' עה"ג לקמן ע"ב, והו"ד בתוד"ה ר"ח, ברמב"ן, בחי' הר"ן ובחי' המיוחסים לר"ן. 39 צ"ל: רבה קאתי. 40 כ"ה בכ"י א"פ, ולפנינו: עושה הוא את מי המלח. 41 בפרקין ה"ב. 42 צ"ל: מי מלח. 43 לפנינו הוא במשנה לקמן קט, ב. 44 בפרקין ה"ג. 45 דברים ז, טו. 46 כאן נשמט, וצריך להוסיף: זו שריפה.

תיקוני הושב"א

וגם הקליטה היו ליה זורע כמו שמבואר בשביעית [פ"ג מ"ו], דפסוח מלי יוס קודם שביעית אסור לנטוע דנקלט בשביעית והוי ליה זריעה, ובשבת לא משכחה לה זריעה וקליטה ביום אחד כי עכ"פ לר"ג ימיס, ובזרע מוך ג' ימים לשבת אף שנקלט בשבת אינו חייב, כי קודם שבת מותר לעשות מלאכה אף שנעשה בשבת כדוע. אך באופן דמשכחה לה, עיין להלן הלכות יו"ט דיש מניינים שנקלטו בו ביום, נהי דאם היה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, דעושה כמה מלאכות משם אחד אינו חייב אלא אחת, אבל אם היתה זריעה בינתיים דדיעות מתלקות חייב שתי חטאות, דהוי ליה כמו זורע וזרע וחזר זורע, כי הקליטה הוי ליה ג"כ זריעה, והוא הדין הנמיתה ודאי הוי ליה זריעה. ועיין ר"מ דריעה פ"ו הל' ה' כתב דהמולדה דומה לאב, היינו אף שאינה דומה לגמרי כמו שכתב לפני זה, עכ"פ לר"ג דמיון גדול לאב. והנה הזריעה דאסרה תורה שהיא אב ובמשכן, היו זורעים כדרך כל העולם על הארץ, אין שייך לומר הזרע במים היו ליה זריעה, כי אין דמיון כלל לקרוח זורע דלא שייך זריעה כלל במים, א"כ על הזריעה בעלמא במים אינו חייב כלל, ואם זרע במים ולא נמח או שנקחה חיכה מן המים ודאי פטור, דלא שייך חולדה זורע כלל, כי מה ענין מים לאדמה ואינו דומה האב לחולדה כלל. אבל השורה במים עד שזמנה חייב על הנמיתה, דהנמיתה שפיר הוי ליה חולדה נמיתה בדבר הגדול מן הארץ, דשם נזמנה ואין נמי נזמנה הוי ליה דמיון. א"כ צורה במים אינו חייב עד שזמנה, וכלא נזמנה, על הזריעה ענמה במים אינו חייב, דשם זריעה במים לזריעה על הארץ אין לו דמיון כלל, א"כ במים אינו חייב עד שזמנה, והוי ליה כמו אפיה. והנה צורה עד שזמנה, הדבר פשוט דחייב דהוי ליה חולדה. ובה מיושב דברי הר"מ, דכש"ס דלמר רבא זרק פסחן למים חייב, ומקשה אי משום דנמיתה א"כ אינו חייב עד שנמיתה אי הכי חייבי וזערי נמי, דפשוטו אס מלמיתה חייב, ומסיק דרבא דלמר פסחן, משום לש ומייב חייב שנמנה במים מתחת לש ואין לר"ג שישיה כלל, ובחייבי וכו' לר"ג שישיה עד שזמנה. והר"מ דכתב השורה ולא כתב עד שימיתה, היה זה פשוט בעיניו ולא היה לר"ג לפרש. ועיין בחיי אלה כתב שבת כלל י"א נשמת אדם סק"א [נראה דדרך קלם בזה הדרך, ועדיין לא הבאתי בזה הבחינה. וגם אפשר הנמיתה לא הוי זריעה, כמו שכתבו החו"ס ב"ה ט' ע"ב ד"ה ומותר, דכל הזרעים גדלים בשביעית, ע"ש, ואי"ה אשנה פרק זה.

חמיה  
א בכל  
זריעה

ג"כ  
שאינו  
נזכר

ע"ה  
יחידה

[ג] והנה הורע בענין שאינו נקוב אינו מבואר הדין, ובריש ספר מנן אבות ד"ה הזרע מתמסק בזה. ובחיי אדם [שם] דעמו לחיבי גם בענין שאינו נקוב, ומביא פירוש דאין דרך זריעה שם, ובזה דכוונתו לענין תלישה אבל לא לענין זריעה, ואינו מוכרח, וז"ע. ומבואר בר"מ לקמן ה"ד ובשביעית של עפר שעלו בה עשבים אם היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע, ועיין בשבת פ"א ע"ב. ונראה דאף רש"י מודה בזה, אף דלענין תלישה פירש"ש שם ד"ה חייב, דהוא מדרבנן דגם על גבי יתדות יונק מהקרקע ע"ש, מ"מ כאן מודה דעכ"פ יונק יותר וממחר להנמית הוי ליה חולדה זורע כמו משקה מים וכו' וזה ברור, עיין להלן במלאכת קולר [אות ד']. שוב מלאתי בהגהות אשר"י שבת פרק המזליא [פ"ח אות ב'], כתב בשם ר"י דגם בהניחה על גבי קרקע אינו חייב רק מדרבנן, ובטלה דעתו. מ"מ ז"ע כי הדברים שכתבו נכונים המה.

**ובעיקר** הדבר שנתמסק המולל מאש כפי שהביאו בשער המלך, גבי נחל איתן דכתיב [דברים כ"א, ד'] לא יזרע [מה"מ], אם דומה לשבת דאין לר"ג שיעור היינו לדעת הר"מ, או אפשר לר"ג שיעור, אינו יודע לז הספק, כיון דכתיב לא יזרע מהיחי חימי לר"ג שיעור, דלא מנינו כלל בשום מקום דזריעה זריעה שיעור כמו מאלכות אסורות וכדומה, ובכלאים ג"כ כתיב [ויקרא י"ט, י"ט] לא תזרע, ומבואר כמה פעמים [עיין ללאים פ"א מ"ט] הזרע מטה וזעורה חייב ואין שיעור כלל, וכן גבי שמיטה לא מנינו שיעור. ונראה לי ברור אף לרש"י דכוונת זריעה זריעה שיעור, היינו גבי שבת דבעינן מלאכת מחשבת וזריעה להיות המלאכה חשובה, אבל בנחל איתן ובכלאים ובשביעית דכתיב לא יזרע, ודאי בכל שהוא משמע דלא מנינו שיעור, כן נראה ברור, ובעזרת השי"ת יבואר עוד במקומות הללו. וגם לפי מסקנת הש"ס ביומא פ' ע"א דשיעורין הלכה למשה מסיני, וכאן לא מנינו כלל, ודאי נחל איתן וכלאים ושמיטה בכל שהוא בלי שום פקפוק. שוב ראינו לפי מה שכתב הר"מ פ"א ממעילה ה"ו גבי לאו דלא תזרע, יראה לי שאינו חייב אלא כשיעור הפסח כפול דלא יהיה חמור זה משבת, ע"ש. א"כ הכי נמי לענין שביעית וכלאים לשיעור רש"י. ע"ע לקמן במצות לא תזרע [מצוה פ"ד] יע"ש היע"ש.

שיעורה  
בכל  
ושביעית

**והנה** דאף לרש"י דעל זריעה בעינן שיעור בשבת, מ"מ אם עבר באותה זריעה עוד לאו והוא בכל שהוא, כגון שזרע בשבת כלאים, כיון דחייב על כלאים בכל שהוא חייב על שבת דלחשביה, עיין ספרא זו כמה פעמים בחמרוניי. ובה אפשר לומר דגם החו"ס פירש להו כרש"י זריעה לר"ג שיעור, מ"מ מקשה שפיר ונחשוב זורע ביו"ט, דשם כולי עלמא סוכרים דחייב על כל שהוא, כיון דחשיב זריעה לענין כלאים בכל שהוא, הכי נמי משום זריעה לענין יו"ט. ובה נדמה נמי הוכחה שער המלך הנ"ל, דאפשר גם בנחל איתן לר"ג שיעור, אך שם כיון דחייב משום כלאים בכל שהוא חייב נמי משום נחל איתן בכל שהוא, וק"ל. שוב העירנו אחד מש"ס שבת ז"א ע"א ור"מ פח"מ משבת [הכ"ז] ומשנה למלך שם, ואין להאריך.

פחות  
מכשיעור  
כאחשביה

[ה] ואם זרע חלי שיעור דאינו חייב לשיעור רש"י הנ"ל, מ"מ אסור מן המורה ככל חלי שיעור, עיין ש"ס ע"ד ע"א וכן מותר לאפות פחות מכשיעור, ופירש"י דחלי שיעור אסור מן המורה. ודעת החכם זני [פי' פ"ו] דאינו אסור מן המורה רק במאלכות אסורות, והדברים עמיקין [עיין לעיל ריש המצוה אות ד']. ואם עשה חלי שיעור שחית וחלי שיעור בין הערבים מלטרף, עיין בשבת ק"ה ע"א ור"מ פ"ו משגגות ה"ח. ובפרי מגדים [פתיחה לה' שבת ד"ה נתמסקתי אס], חקר בקצת חלי שיעור ב' פעמים, אי לר"ג שיהיה החלי הראשון ענין בשעת קליחת החלי השני, הכא נמי יש לחקור אם דרך משל הגביה חלי שיעור הראשון מהקרקע קודם שזרע החלי שיעור השני אם מלטרף, ע"ש. וע"ע ריש המצוה סוף אות ה'.

חיי  
שיעור

[ו] והמחפה זרעים בעפר, מבואר להדיא במכות כ"א ע"ב גבי כלאים חמשה וי"ט דחייב משום זורע, והר"מ מביא זה גבי כלאים פ"א מכלאים ה"ב וכאן לא הביא, אבל הדין דין אחת דהוי זורע, וזה פשוט.

**ג. הקוצר**

[א] לשון הר"מ כאן פ"ו ה"ד הקוצר תבואה או קטנית או הבזר ענבים שיעורו או הגודר תמרים וכו' כל אלו אב מלאכה אחת הן שכל אחת מהן לעקור דבר מגידוליו. ולשון הר"מ פ"ח ה"ג הקוצר בגרוגרת חייב, ועיין בהרב המגיד דקוצר סתמא לאכילה ולר"ג בגרוגרת דכל שיעור אכילה בגרוגרת כמבואר כמה פעמים. ואם קצר לדברים אחרים יש שיעורים אחרים, עיין ר"מ כאן פ"ח ה"ה אם לבהמה וכו' ואם להסקה וכו'.

[ב] וכתב הר"מ כאן פ"ח ה"ג דחולש חולדה דקולר, וקוצר היינו בכלי חולש וחולש היינו ביד [לחם משנה שם]. ומבואר בגמ' שבת ע"ג ע"ב האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואחר חמרי וכו' אין דרך תלישה בכך. ועיין מגן אברהם סי' של"ו סק"א דחולש כפיו ג"כ אין דרך תלישה בכך לענין חיוב, ומביא פירש"י סוכה ל"ו ע"ב ד"ה אבל, ועיין בספר חושפת שבת [שם ס"ק י"ט], והר"מ אינו מביא זה מאן דשדא פיסא וכו'.

**דוצור** שעלו בו עשבים וכו' ועשבים שלמחו על גב הסחית החולש מהן חייב שזה הוא דרך גדילתן, וכן החולש מענין נקוב, ומענין שאינו נקוב פטור שאין זה דרך גדילתן. ודין עליון שאינו נקוב עיין משנה למלך הל' בבורים פ"ב ה"ט בלריכות. ולשון הר"מ פ"ח ה"ג וכל העוקר דבר מגידוליו חייב וכו' לפיכך ברור וכו' ועשבים שלמחו על גב הסחית וכו'. ואינו מבואר בר"מ להדיא דאין קליחה אלא בגידולי קרקע כמו שכתב אחר זה בהל' ה' ח' בעימור וכדישה כפירוש, ונראה דסוכר דכלל מידי שייך עוקר דבר וכו'. ולאו דוקא בגידולי

ש"ס  
בבבב  
קרקע

שיעורה  
בכל  
איתן

(ד) וכ"כ הר"מ בעצמו בחשבוה (מהדורות בלאו סי' ס"ה). והובאה בפירוש קרמן ממזרים לפי"ח ה"ב. וכן הרב"ו סי' א"ף חר"א כתב בירך זה. בהמהדורות הקדמות נרפסה כאן אות ר' דלהלן.

קרקע. ולכאורה עשנים שלמחו בחבית דמבואר בגמ' ק"ח ע"א דג"כ לאו גדולי קרקע הן, ומבואר בש"ס להדיא דחייב, ועיין קודם לזה ק"ו ע"ב גבי כמותא ולהתקנה [עירונין כ"ח ע"ב] דמארעא קא רבי, ואפשר דמ"מ [הכא נמי] מארעא קא רבי, והרשב"א כאן בסוגיא [ד"ה הא דאמרין] מביא בשם הרמב"ן דאילו חייב משום עוקר דבר מגידולו רק בגידולי קרקע והביא ראיות, ויתבאר עוד מזה בס"ד, על כרחך צריך לומר דעשנים בדלי הוא גידולי קרקע. עכ"פ נראה דעת הר"מ דככל ענין שיך עוקר דבר וכו' אף ללא גידולי קרקע, והרשב"א כתב דכן נראה דעת הר"מ פ"א דדוקא בגידולי קרקע, ואינו מוכרח כאשר יבואר לקמן בס"ד, אדרבה נראה דככל ענין מחייב משום עוקר דבר וכו' לדעת הר"מ.

1772 ז' ט"ו

**והנה** דברי הרשב"א אינם מובנים לי מה שכתב שכן משמע מדברי הר"מ פ"א, דהנה הרשב"א כתב על הגמ' שם דלמחר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ולדלג עובר שנמטיה חייב מאי עמא וכו' מי לא אמר וכו' הא הכא נמי הוא ליה עוקר דבר מגידולו, והרשב"א כתב דלא דוקא הטעם משום עוקר רק משום נטילה נשמה, דלג שיך עוקר וכו' רק בגידולי קרקע וזה לא הוא גידולי קרקע, ופירש דברי הש"ס בדרך דחוקה קלה, ע"ש. וכחז שכן משמע מר"מ פ"א, היינו שמיא בבל' א' דין זה דהושיט וכחז דחייב משום נטילה נשמה ולא כתב משום עוקר וכו'. וצ"ע ולדידיה מי ניחא דברי הר"מ, דאף אם נאמר דאין עוקר וכו' רק בגידולי קרקע, מ"מ הרי הוא עלמא כתב פ"ח ה"ו דחולב וכן מובל כבהמה היה וטוף חייב משום מולדה דש, וכחז הרב המגיד אף דהר"מ בעצמו סובר דאין דישה אלא בגידולי קרקע, סובר דבהמה היו ליה גידולי קרקע כמו שכתבו תוס' בנא קמא ג"ד ע"ב ד"ה פרי, א"כ בהושיט ידו למה אינו חייב משום עוקר הא הוה ליה גידולי קרקע. ואפשר דכוונת הרשב"א דשיך נטילה נשמה, ועל זה כתב דכן נראה מדברי הר"מ, אבל לאו דן נראה לא שיך, דמבואר להדיא שם בר"מ דמחייב משום נטילה נשמה. ואלו יקשה לך על דברי הר"מ למה לא כתב בפ"א דחייב שמים משום עוקר ג"כ, דזה מבואר כמה פעמים בר"מ דלא כתב חייב שמים, כמו שכתב הרב המגיד כמה פעמים [עיי' לעיל מלאכת חרישה אות ו']. ומה שכתב הרשב"א דהגוזה יהיה חייב שמים משום עוקר ג"כ, והר"מ מביא דייס אלו דגוזה בפ"ט ה"ו ז-ט, בודאי להר"מ חייב דהוה ליה גידולי קרקע לפי שיעמו, אך לא קשה, כמו שכתבנו דכמה פעמים דרכו של רבינו בזה, אבל זה ברור דהר"מ מחייב משום עוקר דהוה ליה גידולי קרקע. וכיון דלא מוכח מדברי הר"מ, דאף בגידולי קרקע לא כתב, א"כ הדרינן דנראה דעת הר"מ דאף באינו גידולי קרקע חייב, דלא כתב זה כמו גבי עימור דש.

**עורך** כתב הרשב"א דכן משמע בדבורות דאמרין חולש לאו היינו גוזה לענין כבוד וכנגדו ביו"ט מותר לית ביה משום עוקר דבר מגידולו, ודברים אלו של רבויתו הרמב"ן והרשב"א תמוהין מאוד, אדרבה מבואר שם ב"ד ע"ב דאי חולש לאו היינו גוזה כנגדו ביו"ט אסור דהוה ליה עוקר, אחר זה [שם כ"ה ע"א] מסיק דהוה ליה עוקר כלאחר יד, אבל בלא לאחר יד מבואר בהיפוך דחייב משום עוקר וכו' כבהמה, ועיי"ש תוס' ד"ה ואמר ר"ל ובסוגיא ותראה שדברי רבויתו הנ"ל תמוהים ולא יזכרו להביע כעת. ולאחר החיפוש מלאחי במהרי"ט אלגו [פ"א אות מ' (השני)] מביא דברי הרשב"א בשם הרמב"ן, ותמה כמו שחמתי דלדבריה מבואר בסוגיא להיפך רק מהמת כלאחר יד, ולאחר יד פטור אפילו בגידולי קרקע ממש כמו שכתבנו [עיי' למעלה ריש האות] האי מאן דשדא פיסא וכו', וכן בכל מלאכת שבת כידוע.

1773 ז' ט"ו

**והר"ש** [גיס של שלמה ב"ה פ"ג דין ג'] הוצא במגן אברהם או"ח סי' תל"ו סק"ק, כתב דבדברים אין חייב משום ידעה רק משום עוקר דבר מגידולו משום קולר, ע"ש. ודיגיס אינם גידולי קרקע עיין שבת ע"ה ע"א גבי חלוון, ובתוס' ע"ג ע"ב ד"ה מפרק, סבירא ליה ג"כ דקולר שיך אף באין גידולו מן הקרקע.

**וברשב"א** מביא בשם הירושלמי פרק כלל גדול [ה"ב, מ"ח ע"ב], כל דבר שהוא מדבילי מחיותו חייב משום קולר, וכתב דלא אחי כש"ס דילן. ולפי מה שציארנו אין הוכחה בש"ס, אפשר דסבירא ליה בהירושלמי ג"כ בזה, א"כ לפי שיטת הירושלמי בכל נטילה נשמה מחייב משום קולר ג"כ, ובגמ' דין ע"ה ע"א אמרין שומט משום מאי חייב רב אמר משום לוצע ושמואל אמר משום נטילה נשמה, ולא אמר שום אחד משום קולר, נראה דהש"ס דלין לא סבירא ליה בהירושלמי בזה, ואלו יקשה לך לר"מ דסבירא ליה שומט חייב משום מפרק היינו דישה [עיי' פ"ח ה"ו], ולא אמרין כאן דחייב משום זה, עיין שם בפס' פני יהושע הטעם, דאילו חייב משום מפרק רק בצריך לדם, וקתם

שמיטת חולין אינו צריך לדם, כמבואר אי"ה במקומו [עיי' מלאכת דש אות ד'], אבל משום קולר הוה ליה להש"ס לומר, על כרחך דהש"ס אינו סובר בהירושלמי בזה דנטילה נשמה יהיה חייב משום קולר ג"כ, והנה לשיטת הירושלמי דמפסיק דבר מחיותו היו קולר, ולהר"מ [הנ"ל] דחייב בחולב וחובל משום דש דהוה גידולי קרקע, א"כ השומט בשבת חייב שלש מטאות, משום נטילה נשמה ומשום קולר ומשום מפרק אם צריך לדם, ועיין מה שכתבנו לקמן בס"ד. ולכאורה, בשמיטת הירושלמי דחייב משום קולר, א"כ ביו"ט הותרה קצירה לצורך אוכל נפש היינו שמיטה, ושיך ממון גבי קצירה, ושמיטת הירושלמי [שבת פ"ו ה"ב, נ' ע"א וש"נ] מלשנה ואילן, והדברים ארוכים אין כאן מקומם, עיין פני יהושע ב"ה ע"ב ע"א סוגיא דמחון.

1774 ז' ט"ו

**ובמהרי"ט** אלגו שם מביא בשם הירושלמי [שם ג"ב ע"ב] דגם חולב חייב משום קולר, ורש"י בשבת כ"ה ע"א ד"ה מפרק, מביא זה ודחה דמלך בחדד פקיד ועקיר ואינו מחובר. ולפי זה החולב כבעל חי דקיי"ל דם חבורי מיחבר, עיין כחצות ה' ע"ב וש"ם פרק רבי אליעזר דמילה קל"ג ע"ב, א"כ חייב בחולב משום קולר ג"כ, וא"כ יבואר עוד. ולשיטת הירושלמי דחולב חייב משום עוקר דבר מגידולו, חורה קושיא הש"ס פרק רבי אליעזר דמילה קל"ו ע"א, מימהל היכי מהלינן דלמא נפל הוא ומיך הש"ס דאם הוא נפל הוא ליה מתחך בשר, מ"מ הוא ליה קולר הדבר מגידולו כי הדם יוצא, ולומר כיון דנפל הוא לא הוה עוקר דבר וכו' דאין גלג הדם, זה דבר שהשכל יאמן, דולאי כל זמן שהוא חי הדם גלג באברים, ועיין מה שכתבנו לקמן במלאכת דש [אות ד'] ומלאכת גוזה [אות ח'] עוד קושיא על זה.

1775 ז' ט"ו

**כתב** עוד הר"מ פ"ח ה"ד כל זרע שקצירתו ממצמת אותו ומגדלחו כגון אספסתא וסלקא, הקולרו בשגגה חייב שמי מטאות משום קולר ומשום נטוע, עכ"ל. וזה מבואר בגמ' ע"ג ע"ב. ולא כתב הר"מ הקולרו וצריך לו, דאי אינו צריך לדבר שקולר הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהר"מ פ"ח ה"ו פוסק כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ולא כתב קולר כגרוגרת, אפשר סמך אלעיל ה"ג דשיעור קצירה כגרוגרת, אף דאין צריך כלל לדבר הקולרו ואינו ראוי לאכול כלל א"כ לא שיך שיעור כלל, אך פשוט כיון דקצירה הרבה שיעורין יש, לאכילה כגרוגרת וכו' לבהמה כמלא פי גדי ואם להסקה וכו' [שם ה"ה], א"כ השיעור הוא למה שאצריך ואמרו חז"ל דבר הנצרך יעד כמה הוא חשוב, לאכילה וכו'. א"כ צריך שישבחו הגידולים והיו צריך לזריעה או לנטיעה, הוה ליה השיעור כדבר הנצרך, ונטוע חורב חשוב בכל שהוא לשיטת הר"מ כאן ה"ב, אם כן קולר וצריך לנטיעה חייב בכל שהוא על הקצירה ג"כ, כמו קולר לאיזה דבר חייב (אם) לפי חשיבותו של אותו דבר כי אדעתא דהכי קולר, הכא נמי קולר אדעתא דזריעה וזריעה חשובה בכל שהוא, דוק-הבן צ"ה הוא פשוט וברור, וגם לרש"י דסבירא ליה זריעה צריכה שיעור [כמו שנתבאר לעיל מלאכת זרע אות ד'], ובדאי הזריעה בעצמה צריכה שיעור היינו כגרוגרת, דזה הוה המלאכה ולא אמרין דמשערין לשגדל והוה שיעור, חדא דלא ידעינן כמה יגדל, וגם כיון דזו בעצמה הוה מלאכה צריך זריעה עצמה שיעור, אבל לענין הקצירה אם קצר מלמעלה מעט ואין כגרוגרת בקצירה אך למטה מקום שיגדל יש כשיעור, חייב אף על הקצירה, כיון דהיא אדעתא דנטיעה והנטיעה היא חשובה, כיון דאין שיעור קצווע לקצירה רק כפי מה שאצריך ואלו צריך לנטיעה כגרוגרת, חייב על הקצירה בפחות כיון דכדצד הנצרך יש בו שיעור חשוב, והדברים ברורים.

1776 ז' ט"ו

**עורך** כתב הר"מ כאן, וכן הוזכר וצריך לעצים חייב שמים משום קולר ומשום נטוע. והנה לר"מ דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, למה כתב וצריך לעצים, וגבי אספסתא וסלקא לא כתב וצריך מהאי טעמא, ולמה כתב כאן וצריך לעצים, כבר כתבו תוס' ע"ג ע"ב ד"ה וצריך, דאף לר' יהודה מ"מ אינו חייב רק בצריך לעצים, דאם אינו צריך לעצים לא הוה מלאכה כלל כמו כבשים, ודוקא בעצים ולא באספסתא וסלקא, כמבואר להדיא עלים. וכן כתב בחי אדם [ה"ל] שבת כלל י"א ס"ה ונשמת אדם סק"ב דדוקא עלים הדין כך אבל באספסתא חייב בכל ענין, ודקדק כמו שדקדקו מלשון הש"ס דרק גבי עצים מבואר זה. ואם אינו צריך לעצים, נהי דאילו חייב משום קולר אבל משום נטוע חייב, וזה פשוט. ומ"מ דין זה דבעצים אינו חייב רק בצריך לעצים אינו מובן כעת, וראויה תוס' אינן מובנות, ואם יזכנו הש"ס לעמוד על זה. אכתוב ובעת צ"ע. ועיין בחי אדם הנ"ל שהינה צ"ע דלפטר דרק בקולר על-מנת להצמיח צריך שיהיה צריך לעצים, אבל אם אין חובתו להצמיח-רק לחמון-עצים אפשר אף באינו צריך לעצים חייב, והביא ראיה מערוכותי ע"ב והא קא-נתיי קינמי, והניח צ"ע.

א) יולא הרביש דא"כ מה הקשה הגמ' מעציץ שאינו נקוב, הא תחם הפטור מצד שהוא חלוש (חמרת ישראל).  
 ב) מלאכת דש אות ד' ומלאכת שוחט, וע"ע מלאכת צובע אות ד'.  
 ג) בחירושי הר"ן כאן ע"ב ע"ב דהה באמת מה"ט דברי הירושלמי (מנחת סולת).

ד) עיין להלן מלאכת דש אות ג'.  
 ה) באחרונים העירו דמהר"ן והמאירי כאן וכן מרש"י ותוס' מ"ק ב"ב ע"ב מבואר דלא דוקא בעצים (וחמרת ישראל ועוד).